

Michel Groothedde en Allard van Helbergen

Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657)

Archeologisch onderzoek naar en analyse van de keramische inhoud van een beerput, behorende tot het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum.

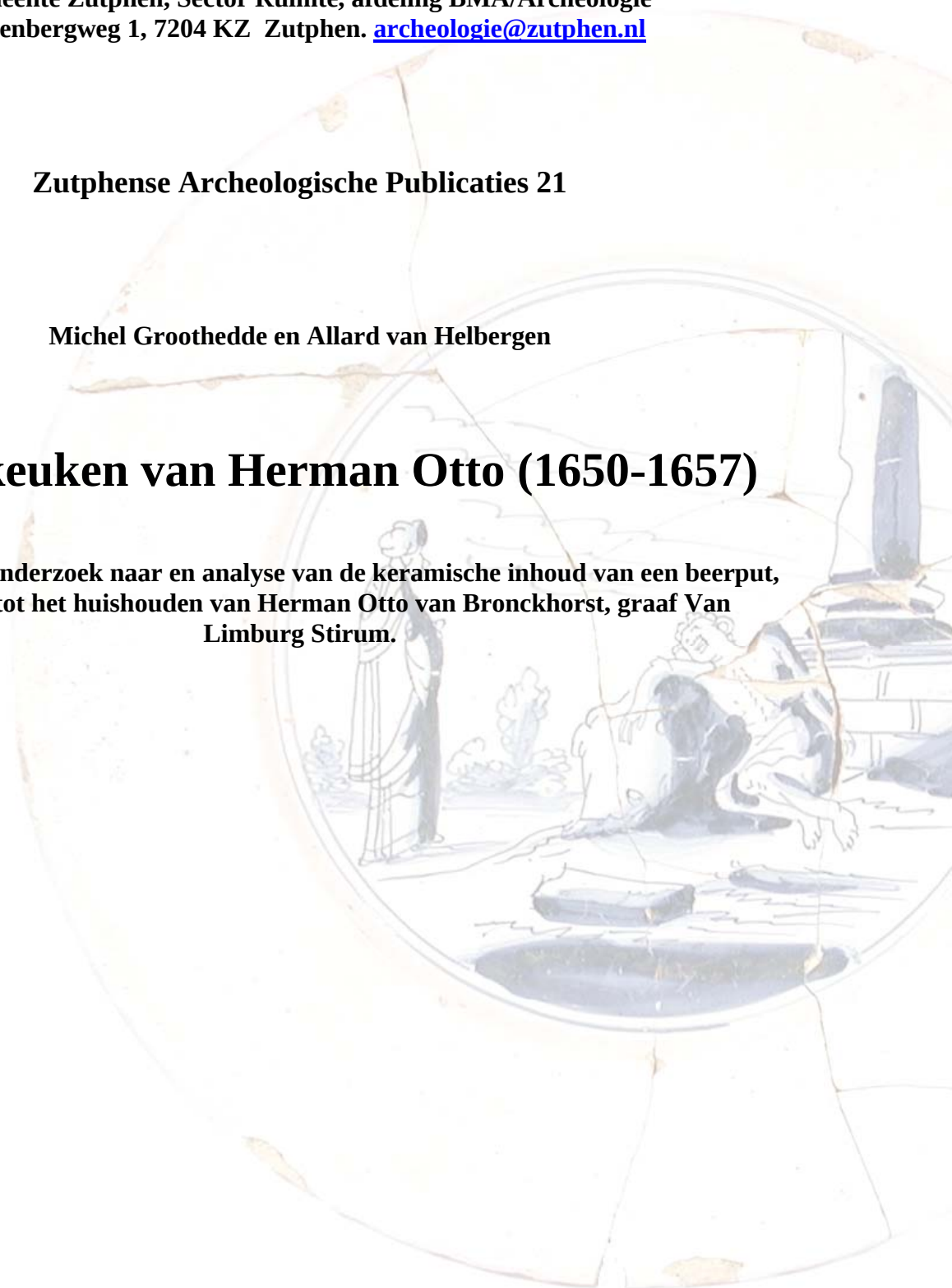
Gemeente Zutphen, Sector Ruimte, afdeling BMA/Archeologie
Harenbergweg 1, 7204 KZ Zutphen. archeologie@zutphen.nl

Zutphense Archeologische Publicaties 21

Michel Groothedde en Allard van Helbergen

Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657)

**Archeologisch onderzoek naar en analyse van de keramische inhoud van een beerput,
behorende tot het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van
Limburg Stirum.**

Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657)

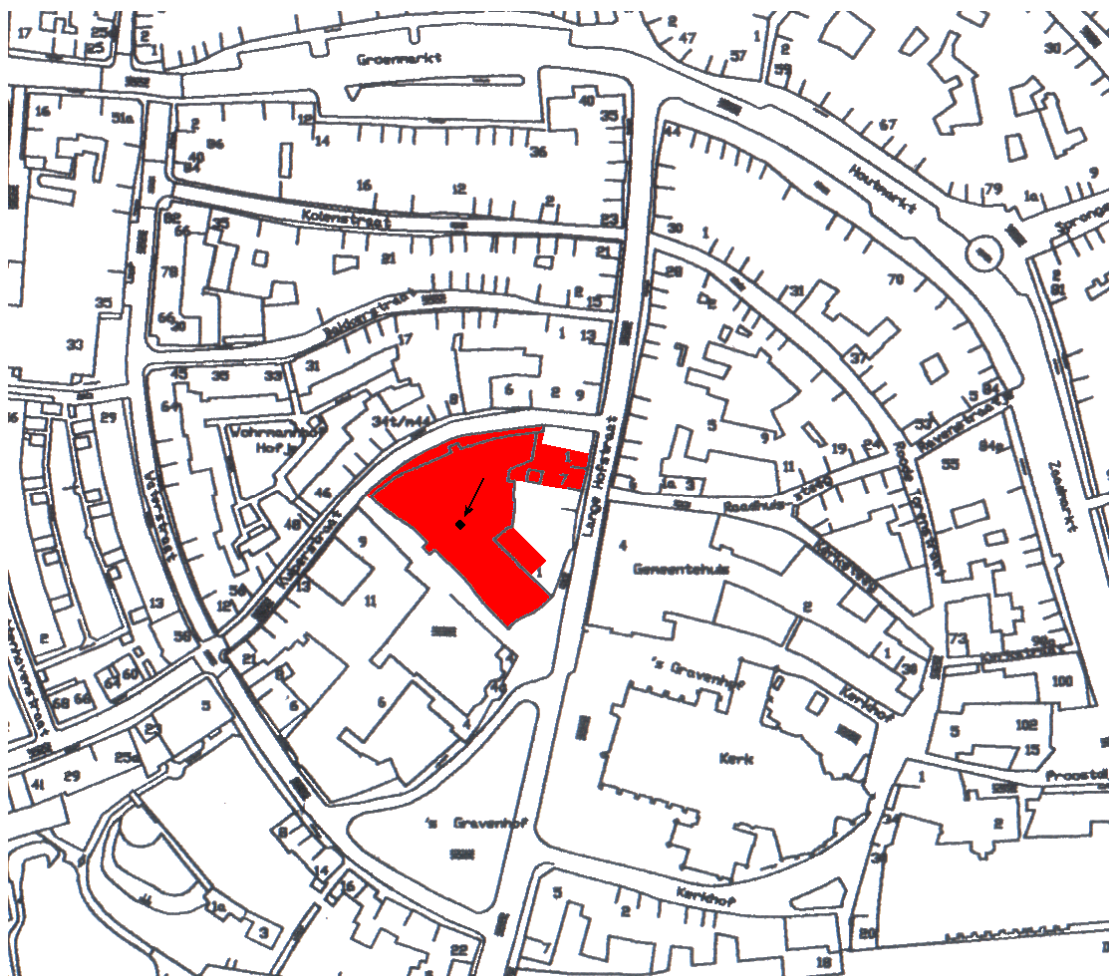
Archeologisch onderzoek naar en analyse van de keramische inhoud van een beerput, behorende tot het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum.

Inhoud

Algemene opgravingsgegevens en situering van het onderzoek	2
1 Inleiding op een vondstcomplex, vondstnummer 1544.	3
1.1 Het nieuwe stadhuis	3
1.2 Archeologisch onderzoek	3
1.3 De Oude en de Nieuwe Hof van Bronckhorst.	4
2 Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657).	8
2.1 objectdatering	8
2.2 opbouw put en inhoud	8
2.3 keramische vondsten	8
2.3.1. niet inpasbaar scherfmateriaal in cijfers	9
2.3.2. classificatie van de keramische vondsten	9
2.3.3. statistiek	10
3 (Archeologisch) compleet en gaaf materiaal inclusief Mind naar functie en materiaal in cijfers	13
3.1 keukengoed	13
3.2 gebruiksgoed	14
3.3 luxe gebruiksgoed	14
4 Conclusie	15
5 Catalogus van het Vondstcomplex ZU-ST 1544.	17
5.1 Het Deventer systeem	17
5.2 Inventarislijst	19
5.3 Catalogus 1 t/m 58	20
6 Literatuurlijst	78
Afbeeldingverantwoording en colofon	79
Zutphense Archeologische Publicaties	80

Gemeente: **Zutphen**
Plaats: **Zutphen**
Toponiem: **Zutphen, nieuwe stadhuis**
code: **ZU-ST 1544**
Coördinaten: x 210.265 y 461.635

Periode van opgraving: 9 mei t/m 22 mei 1997 (alleen beerput 20, ZU-ST 1544)
Opdrachtgever: Gemeente Zutphen
Uitvoerder: gemeente Zutphen, Dienst Stadswerk – afdeling BWM, bureau archeologie
Spiegelstraat 13, 7201 KA Zutphen
Opgravingsleiding: drs T.A. Spitzers en drs M. Groothedde
Aantal uitgegeven putnummers: 1 (beerput 20)
Aantal uitgegeven spoornummers: idem
Aantal uitgegeven vondstnummers: 1 (ZU-ST 1544 met subnummering in letters)
Documentatie bevindt zich v.a. najaar 2005 in het Stads- en Streekarchief Zutphen,
Spiegelstraat 13-17, 7201 KA Zutphen
Vondstmateriaal bevindt zich v.a. najaar 2005 in het Gemeentelijk depot voor
bodenvondsten, Dierstraet 11, 7201 NA Zutphen

Afbeelding 1: de grootschalige basiskaart met de ligging van de opgraving Zutphen Stadhuis (1996-97) en de beerput ZU-ST 1544 (put 20)
Uit de keuken van Herman Otto (1650 -1657)

Uit de keuken van Herman Otto (1650 -1657)

1. Inleiding op een vondstcomplex, vondstnummer 1544.

1.1. Het nieuwe stadhuis.

Van 21 november 1996 tot 31 oktober 1997 werd door de gemeentelijke archeologische dienst, ondersteund door vrijwilligers, een diepgaand onderzoek verricht in de ondergrond van het nieuw te bouwen stadhuis in Zutphen. De locatie betrof de driehoek 's Gravenhof / Lange Hofstraat / Kuiperstraat in de historische binnenstad. Vanwege het feit dat deze locatie aan de noordrand van het oude bestuurlijke centrum van de stad lag en een langdurige en intensieve bewoning heeft gekend, waren de verwachtingen hoog gespannen.

De werkelijkheid stelde niet teleur: zeer fraaie vondsten werden geborgen, nieuwe informatie over het ontstaan en de ontwikkeling van Zutphen werd verkregen en bestaande kennis werd bevestigd.

1.2. Archeologisch onderzoek.

De vondsten in het onderzochte gebied waren van velerlei aard en bestreken een lange periode van bewoning. Het terrein bleek bijna 2000 jaar onafgebroken bewoond. Zo vormen 9^e-eeuwse sporen van een tweetal verbrande houten huizen, puin van een verwoest kerkje (?) en vier hutten (hutkommen) tezamen met menselijke skeletten en resten van een geslachte

veestapel de stille getuigen van een vikingaanval in 882. Het gaat om de eerste archeologisch aangetoonde vikingaanval op het vaste land van Europa. Na de vikingaanval(len) werd een forse ringwalburg aangelegd. Op het plein 's-Gravenhof zijn in 1946, 1995 en 1999 de resten van de imposante tufstenen palts (54 x 12,5) opgegraven. De koningspalts - gebouwd op de plaats van de na de vikingaanval herbouwde houten Karolingische hof – getuigde van de onbetwiste macht van de Duitse keizers in het IJsselgraafschap in de 11^e eeuw.

Afbeelding 2: de opgraving Zutphen Stadhuis vanaf de toren van de Sint Walburgiskerk. Duidelijk zijn de funderingen en kelders te zien van de Oude Hof van Bronckhorst. In rood: de ligging van beerkelder put 20 (ZU-ST 1544).

Omstreeks 1125 werd rond de palts en de immuniteit van de Sint Walburgiskerk en het daaraan verbonden kapittelklooster een forse verdedigingswal met diepe gracht aangelegd. De versterking lag als een binnenburcht binnen de grotere laat-Karolingische ringwalburg. In de loop van de 12^e eeuw kwam de stedelijke nederzetting Zutphen in steeds steviger in de machtsgreep van de Gelderse graven. De graven van Gelre en hun voorgangers de graven van Zutphen waren feitelijk leenmannen van de bisschop van Utrecht maar lieten zich steeds meer gelden als territoriaal vorst. De nederzetting groeide in deze periode fors en kreeg aan het einde van de 12^e eeuw stadsrechten van Graaf Otto I van Gelre en Zutphen.

De stadsrechtverlening tussen 1191 en 1196 veranderde de juridische positie van de nederzetting Zutphen en gaf reden om de grafelijke versterkingen rondom de voormalige koningspalts te slechten: de oude verdedigingsgracht werd gedempt en de wal geslecht. Uitbreiding (eigenlijk inbreiding) van de stad werd mogelijk op dit nieuw verworven terrein. Ten oosten en noorden van de Sint Walburgiskerk verrezen nieuwe gebouwen op de immuniteit van het kapittelklooster en ten noorden van de voormalige palts ontstond een nieuw bestuurlijk centrum: het stadhuis, dit alles gebouwd op de plaats van de oorspronkelijke wal en de dichtgestorte gracht. De eerbiedwaardige oude hof van de graven met de voormalige koningspalts en het nieuwe machtscentrum oefende een grote aantrekkingskracht uit op de adel uit de stad en de omgeving. Zo vindt men dan ook rond de oude gravenhof naast de opgegraven Oude Hof van Bronckhorst (zie verder) veel andere adellijke stadsverblijven zoals Huize van den Kastele, de Nieuwe Hof van Bronckhorst, de Hof van Heeckeren, de Hof van Wisch en elders in de stad de Hof van Hackfort en de Hof van Flodorf. Het waren winterhuizen van de landadel, die doorgaans uit meerdere panden waren samengesteld.

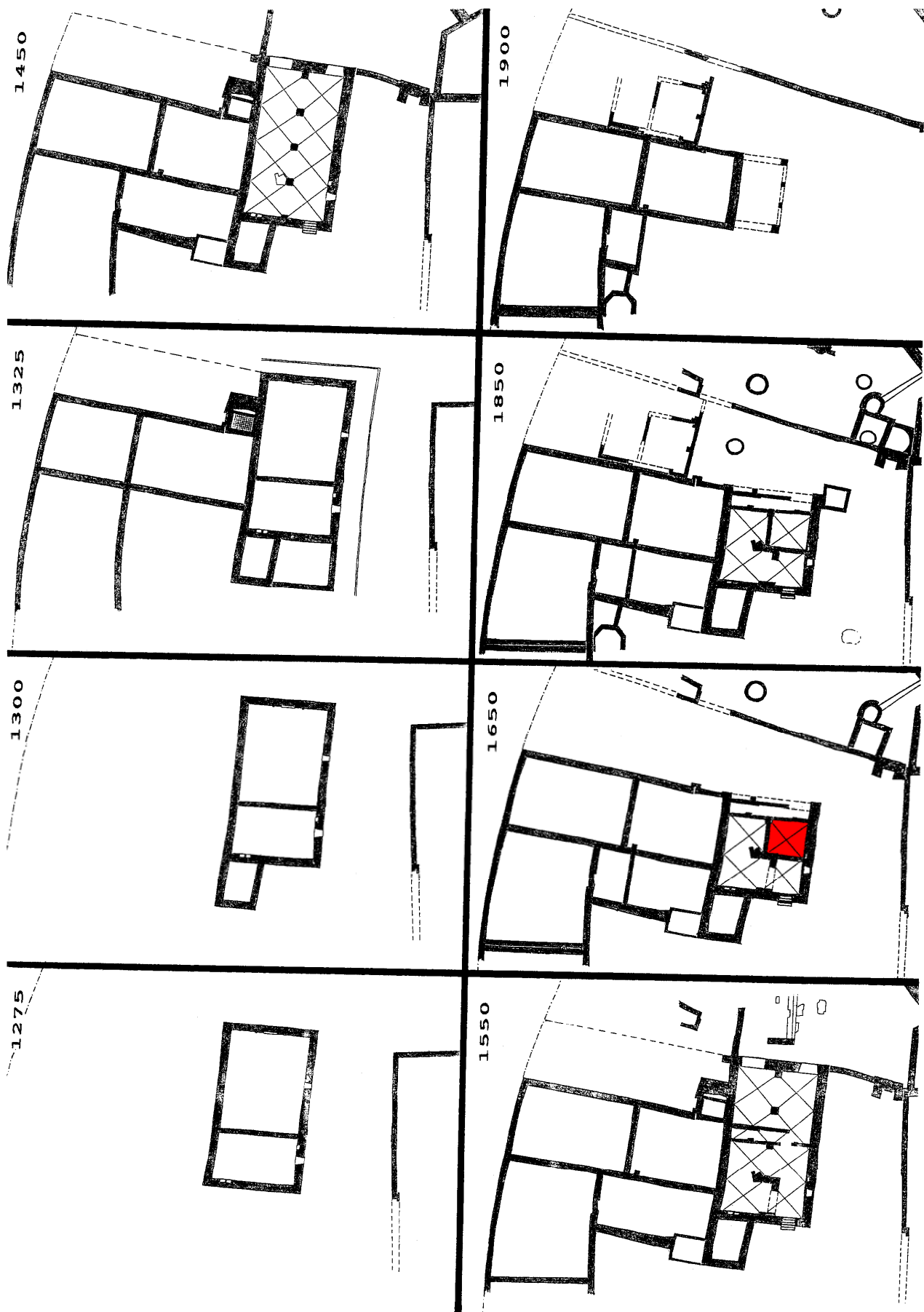
1.3. De Oude en Nieuwe Hof van Bronckhorst.

Opgezet rond 1275 als een zaalhuis (15 x 8,5 meter) en winterresidentie van de heren Van Bronckhorst werd de Oude Hof van Bronckhorst eeuwenlang zeer intensief bewoond. Het hoofdgebouw stond op de gedempte 12^e-eeuwse gracht en grensde daarmee direct aan de oude gravenhof. In de loop der middeleeuwen werd het fors verbouwd en uitgebreid met woonvleugels aan de Kuiperstraat. Tevens werd het hoofdpand geheel onderkelderd, nadat het binnenterrein ruim een meter was opgehoogd. Het grote middeleeuwse pand werd in de loop der tijd echter steeds meer als ouderwets en bouwvallig ervaren en raakte als woonhuis dan ook steeds meer uit de gratie.

Het was Joost van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum, die in 1610 met gedeeltelijke afbraak van de Oude Hof begon 'wegens bouwvalligheid'. De muren van het gebouw bleken inderdaad enorm te zijn verzakt en de noordoostgevel moet gevaarlijk naar buiten geweken hebben. Vanaf 1628 startte de nieuwbouw van de Nieuwe Hof van Bronckhorst aan de Lange Hofstraat (de panden Lange Hofstraat 1 en 3, nu het monumentale middelpunt van het nieuwe stadhuis). De Nieuwe Hof was voor zijn tijd modern van snit en prettig te bewonen. Het complex, bestaande uit drie woonvleugels en een traptoren, werd in 1631 voltooid. De gevel aan de Lange Hofstraat is in een rijke maniëristische stijl gebouwd en sterk verwant aan de gevel van het "Landhuis" te Deventer uit 1632.

Met deze nieuwe bouwactiviteiten werd vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw de Oude Hof dan ook definitief als residentie van de familie Van Stirum opgegeven. Het bleef slechts in gebruik als zomerkeuken en opslagruimte achter het nieuw betrokken wooncomplex aan de Lange Hofstraat. Stukje bij beetje werd het verder verlaten en afgebroken. Rond 1880 werd het resterende deel van het 13^e-eeuwse hoofdhuis uiteindelijk gesloopt te worden. De sterk verbouwde gebouwen aan de Kuiperstraat bleven tot 1953 dienst doen als postkantoor.

Daarna volgden verbouwingen tot textielfabriek en gemeentelijk (nood)onderkomen. De laatste bovengrondse en ondergrondse restanten van het huis verdwenen in 1996 om plaats te maken voor het nieuwe stadhuis.

Afbeelding 3: gefaseerde weergave van de bouwkundige ontwikkeling van de Oude Hof van Bronckhorst van ca. 1275 tot 1900. De Kuiperstraat (noordwesten) is links bij de jaartallen, de ommuring van het plein 's-Gravenhof is rechts (zuidoosten).

In 1657 verkocht de laatste telg van de familie Van Bronckhorst, Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum, de restanten van de Oude Hof aan Jacob Schimmelpenninck van der Oye tot de Engelenborch. Het pand werd toen al niet meer bewoond door de aanzienlijke bewoners. Wel waren er nog grote kamers en zalen waar meubilair werd opgeslagen. Ook was er nog een keuken met een latrine. Deze latrine kwam uit in een deel van de kelderruimte die daartoe bij de verbouw rond 1650 tot beerput verbouwd was. Eén travee van het kruisgewelf werd voorzien van afscheidingsmuren zodat een beerkelder ontstond. Deze beerput is net als alle andere beerputten bij de opgraving zorgvuldig onderzocht. De vondsten uit deze put worden hieronder behandeld. Gezien de boven geschetste bouw- en bewoningsgeschiedenis kan er zonder twijfel van uitgegaan worden dat het in de put gevonden afval toe te schrijven valt aan het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, zijn gezin en zijn personeel. Afval uit de latere 17^e en 18^e eeuw is niet of nauwelijks in het gebouw aangetroffen zodat verondersteld mag worden dat na verkoop van het pand in 1657 de ruimtes niet meer voor bewoning gebruikt werden. Het eens zo fraaie pand was immers tot een opslag van oude meubels verworden.

Afbeelding 4: de vierkante beerput ZU-ST 1544 (put 20, onder de tekentafel) binnen de funderingen van de 13^e-eeuwse zaalbouw van de Oude Hof van Bronckhorst.

Afbeelding 5: de beerput is voor de helft uitgegraven. In het profiel is de dunne beerlaag met daarop een puinige vulling, gemengd met beer te zien.

Afbeelding 6 (links): detail van het profiel van afbeelding 5

Afbeelding 7 (rechts): een van de plooi-schotels, vrijgelegd in de onderste beerlaag. De schotel brak na de val via de stortkoker in de put alsnog in vele stukken.

Afbeelding 8: het vrijleggen van de steengedkan uit het Westerwald (zie cat..nr 1) in de beerlaag van de put

2 Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657).

Archeologisch onderzoek naar en analyse van de keramische inhoud van een beerput, behorende tot het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum.

2.1. Objectdatering.

Gezien het feit dat de betrokken beerput pas rond 1650 in de kelder als latrine- en keukenafvoer is gemetseld, dat het pand bij verkoop in 1657 niet meer voor bewoning in gebruik was en dat het daarna tot de afbraak rond 1880 slechts als opslagruimte, pakhuis en postkantoor gebruikt is, kan tot geen andere conclusie leiden dan dat de objecten in de put met een objectdatering in principe nauwelijks vroeger dan 1650 gedateerd mogen worden. In principe mag gesteld worden dat de put van 1650 tot 1657 door het huishouden Van Limburg Stirum gebruikt is en de inhoud dan ook tot dit huishouden behoort heeft.

Het is echter niet uit te sluiten dat de put na 1657 bij hoge uitzondering nog gebruikt is voor incidentele afvalstort anders dan voor regelmatige keuken- en latrineafvoer zodat een enkel stuk later dan 1657 gedateerd zou kunnen worden.

Men dient zich goed te beseffen dat hiermede de objectdatering in deze in principe tussen 1650 en 1657 ligt maar dat daarentegen de datering van de productie- en bestaansperiode van vele van de individuele objecten jaren vóór en/of jaren ná de objectdatering kan vallen. In vele gevallen zal er immers sprake zijn van langdurig gebruikte modellen en productiemethodes, zeker bij lokale pottenbakkers in een traditionele omgeving als het Gelderse van de 17^e eeuw. De datering, die in de catalogus wordt gegeven, is die van de uit de literatuur bekende ‘looptijd’ van het object. Tussen haakjes staat dan de ‘wegwerpdata’. Dat is in de meeste gevallen (1650-1657), maar incidenteel kan een object later in de put beland zijn.

2.2. Opbouw put en inhoud.

De beerput bestond uit een travee in de kelder van het hoofdhuis, overwelfd met een kruisgewelf. Dit travee was ten behoeve van de aanleg van de beerkelder van twee extra muren voorzien zodat een separate ruimte ontstond van 4 meter x 3.90 meter. De voormalige keldervloer was verwijderd en de beer lag ‘koud’ op de vulling van de 12e-eeuwse gracht, bestaande uit compacte lemige grond. Er was slechts één beerlaag van 5 tot 15 cm dikte met daarop een laag zand en puin, vermengd met beerresten, ook niet dikker dan 5 – 15 cm zonder een verder te onderscheiden stratigrafie. Dit laatste wijst op zeer kort gebruik of intensieve schoonmaak. Van het eerste lijkt hier sprake te zijn. Scherven uit alle hoeken van de put en uit beide lagen bleken aan elkaar te passen tot vrijwel complete objecten.

2.3. Keramische vondsten.

In totaal konden 58 gave, complete of archeologisch complete vondsten geborgen worden van verschillende aard en makelij naast een beperkt aantal niet inpasbare 17^e en vroeg 18^e-eeuwse scherven. Op en in de bodem van de put werd bovendien laat middeleeuws scherfmateriaal aangetroffen. Tevens werden een viertal pijpen, een stuiter en drie kinderknikkers en een halve knikker gevonden die in het onderstaande niet behandeld zullen worden. De kleipijpen zijn beschreven door Jan van Oostveen in zijn catalogus *Kleipijpen uit Zutphen (Zutphense Archeologische Publicaties 6, 2003, paragraaf 6.1.1)*. De pijpen dateren in de derde kwart van de 17^e eeuw. Dit past goed in de looptijd van de beerput tussen 1650 en 1657. Er zijn drie groffe pijpen van regionale herkomst en een fijne kwaliteit pijp van Jan Willemsz Bruggen uit Gouda. In tegenstelling tot de normale ervaring werd in deze put in verhouding tot de reconstrueerbare vondsten relatief weinig oninpasbaar los scherfmateriaal geborgen.

2.3.1. Niet inpasbaar scherfmateriaal in cijfers:

	steengoed	protosteengoed	Stadtlohn	roodbakkend	Ochtrup	faience
bodem	3	1		4		
rand	3	1		10	1	1
wand	11	7	3	90		5
MIND*	6	2	1	4 tot 14		

(* minimal number of data = minimaal reconstrueerbaar aantal artefacten, ook wel MAI = minimaal aantal individuele stukken genaamd).

Het steengoed kan verklaard worden als op en in de keldervloer achtergebleven laat middeleeuws vuil dat bij het metselen van de kelder en/of de put niet opgeruimd is. Evenzo het protosteengoed, dat vooral opgespit is uit de onderliggende grachtvulling. Het is daarom wetenschappelijk onjuist om het mogelijk minimale aantal exemplaren mee te nemen in de statische berekening van steengoed in de inhoud van de put zelf.

De Stadtlohn steengoedscherven behoren overduidelijk tot één en dezelfde pot die een zelfde materiaal en vorm verraadt als de hieronder te noemen nummers 5 en 6. Daarmee kunnen deze scherven toegeschreven worden aan een voorraadpot, gebroken tijdens de actieve gebruiksperiode van de put. Het exemplaar dient meegenomen te worden in statistische berekeningen met betrekking tot de putinhoud.

Het roodbakkende scherfmateriaal is te typeren als standaard 17^e en vroeg 18^e-eeuws keuken- en gebruiksgoed. Het bestaat uit een honderdtal niet aaneen passende scherven. Op grond van de aanwezige bodems en randen kan een wat onwetenschappelijke “gooi” gedaan worden naar een mogelijk minimum aantal. Een aantal van 14 exemplaren dient meegenomen te worden in statistische berekeningen met betrekking tot de putinhoud.

Het Ochtrup scherfmateriaal betreft één enkele randscherf. Het lijkt - aangezien het hier een contemporaine scherv betreft - verantwoord op grond hiervan een compleet bord aan de putinhoud toe te voegen.

Van een zestal zeer kleine witte faience schervjes mag aangenomen worden dat zij tot de gerestaureerde faience vondsten uit de put behoren maar niet ingepast konden worden, of uit de zeefresidues (0,5, 1 en 4 mm) afkomstig zijn die pas na de restauratie van de borden zijn uitgezocht.

Een grote zak keramische flintertjes uit de zeefresidues zijn buiten beschouwing gelaten.

2.3.2 Classificatie van de keramische vondsten.

De gevonden keramische objecten kunnen op verschillende wijze geclassificeerd worden.

A. naar gebruik en functie:

1. Keuken- en huishoudelijk materiaal
2. Gebruiksgoed (redelijk eenvoudig servies)
3. Luxe gebruiksgoed (luxueus servies)
4. Kinderspeelgoed
5. Exotica (import “uit verre oorden”)

B. naar materiaal:

1. steengoed
2. roodbakkend aardewerk
3. witbakkend aardewerk
4. Hafner aardewerk
5. faience

C. naar vorm zoals borden, kommen, grappen en dergelijke.

2.3.3 Statistiek.

Een cijfermatige opstelling met een onderverdeling van het gevonden materiaal exclusief Mind naar gebruik, materiaal en vorm is in de volgende tabel weergegeven. Deze opstelling is exclusief Mind omdat de vorm van het aardewerk dat theoretisch uit het niet inpasbare schervenmateriaal samengesteld zou kunnen worden, niet meer exact vast te stellen is. Het willens en wetens inbrengen van deze onzekere informatie zou de cijfers al te zeer vertekenen.

			bord	grape	kan	kom	kom	kop	lekschaal	miniatuur	pispot	pot	ploischotel	spaanvarken	steelkom	test	zalfpot	totaal	totaal per
																		vorm	soort
steengoed	keukengoed	Stadtlohn / Vreden										2						2	
	gebruiksgoed																		
	luxegoed	Westerwald			2													2	
		Frechen			1													1	
	kinderspeelgoed																		
	exotica	Aziatisch?									1							1	6
roodbakkend	keukengoed		3	17	1		1	2	1		1				2	2		30	
	gebruiksgoed																		
	luxegoed																		
	kinderspeelgoed																		
	exotica																		30
west duitsland	keukengoed																		
	gebruiksgoed	Ochtrup							1									1	
	luxegoed																		
	kinderspeelgoed																		
	exotica																		1
witbakkend	keukengoed			2	1													3	
	gebruiksgoed																		
	luxegoed																		
	kinderspeelgoed									1				1				2	5
	exotica																		
hafner	keukengoed					1												1	
	gebruiksgoed																		
	luxegoed																		
	kinderspeelgoed																		
	exotica																		1
faience	keukengoed																		
	gebruiksgoed	Delft	2														2	4	
	luxegoed	Ahaus? Delft?	1				2						8					11	
	kinderspeelgoed																		
	exotica																		15
totaal			6	19	5	1	3	2	2	1	1	3	8	1	2	2	2	58	58

3 (Archeologisch) compleet en gaaf materiaal inclusief Mind naar functie en materiaal in cijfers:

	steen	rood	wit	hafner	faience	totaal	totaal +	
	goed	bakkend	bakkend				Mind	%
keukengoed	2	30	3	1		36	51	69.9
gebruiksgoed		1			2	3	3	4.1
luxe gebruiksgoed	4				13	17	17	23.3
kinderspeelgoed			2			2	2	2.7
totaal	6	31	5	1	15	58		
Mind								
keukengoed	1	14						
totaal	7	45	5	1	15		73	100

3.1. Ad 1. Keukengoed.

Het keukengoed maakt met 71 % de hoofdmoot van het vondstmateriaal uit. Enige vondsten uit dit in het algemeen standaard materiaal verdienen een nadere toelichting:

No. 7: het betreft hier een grote misbaksel schaal met lobvoeten en aan de binnenzijde een slibsikkel decoratie. Dergelijke schalen kunnen qua productie en gebruik gedateerd worden in de 15^e en 16^e eeuw. Het aangetroffen exemplaar *matcht* dus geenszins met de gebruikperiode van de put. Het is niet echt aannemelijk dat dit laat middeleeuwse product een in de familie geliefd en decennia lang gekoesterd kleinood betreft aangezien er sprake is van keukengerei - en dan ook nog een misbaksel. Ook is het niet waarschijnlijk dat het 4/5 complete stuk net als het op de bodem van de put aangetroffen laat middeleeuwse steengoed als opspit beschouwd moet worden. Helaas is de aanwezigheid van dit qua datering afwijkende stuk in deze midden-17^e-eeuwse putinhoud moeilijk te duiden. Of het zou moeten zijn dat dergelijke stukken toch langer zijn geproduceerd dan tot nu toe in de literatuur wordt verondersteld. In de catalogus wordt de in de literatuur bekende looptijd vermeld.

No. 8: het grote roodbakkende bord (r-bor-3) met een diameter van 40 cm is een bijzonder geval. De spiegel toont een spiraal van dertien cirkels met een slingerlijn tussen zesde en zevende cirkel en vijf distels(?) met groen hart en twee stippen in het midden. Het lijkt een hybride tussenvorm te zijn met enerzijds baksel- en afwerkingskenmerken en de kenmerkende standring van de Ochtruper productie en anderzijds de typische concentrische cirkels die sterk aan de Nederrijnse productie doen denken. Toch is het geen van beide. De herkomst zou wel eens geografisch tussen beide productiegebieden kunnen liggen: Winterswijk. Alhoewel van productieafval geen publicaties voor handen zijn, herkende M.A. Bartels (gemeente Deventer) het baksel en de typische decoratie van het productieafval dat hij op 4 januari 2004 in Winterswijk bekeek. Dat producten van het toen Münsterse Winterswijk via de Berkel naar Zutphen zijn gekomen ligt voor de hand.

No. 9 (r.bor-31), **14** (r.gra-54b) en **20** (r.gra-11) zijn producten uit Bergen op Zoom.

No. 32: het betreft hier Ochtrup lekschaal met standring. Exemplaren met een standring zijn in het Deventer systeem nog niet bekend. Er is hier dan ook sprake van een nieuw model.

Eveneens van Ochtrupse herkomst zijn de twee-orige grappen no 16 en 26. Een steelgrape op hoge poortjes kan als Oost Nederlands of West Münsterlands gedetermineerd worden.

No. 43: het betreft hier een waarschijnlijk Hafner of Rijnlands witbakkend komfoortje met een platte bodem. Mogelijk kan er echter ook sprake zijn van een wat uitzonderlijke vorm van Weser aardewerk. Komforen met een platte bodem zijn voor beide aardewerksoorten in het Deventer systeem nog niet bekend. Er is hier dan ook sprake van een nieuw model.

3.2. Ad 2. Gebruiksgoed.

Het eenvoudig tafelgerei dat niet in de keuken gebruikt werd, maakt met 7 % maar een gering deel van de beerputinhoud uit. Het betreft hier twee witte zalfpotjes en twee bordjes.

No. 45-46: deze nummers betreffen een compleet bordje en een grote scherf van Delftse faience, versierd met Bijbelse voorstellingen in blauw, onder andere een scène van de Barmhartige Samaritaan. In beerputten in het westen van Nederland worden dergelijke bordjes zeer regelmatig aangetroffen. Of dit iets te maken heeft met de nabijheid van Delft, een hogere levensstandaard, een modieuze en modernere smaak of iets dergelijks lijkt voorsnog een te voorbarige conclusie. Hiervoor dient eerst meer inzicht verkregen te worden in de vondstfrequentie van dergelijke bordjes in het oosten des lands in vergelijking met de westelijke provincies. De borden komen immers ook in Zutphen regelmatig voor, maar de stad was dan ook in de 17^e-eeuw zeker niet onwettarend.

3.3. Ad 3. Luxe gebruiksgoed.

Met 19 % is het luxe gebruiksgoed in omvang de tweede belangrijke gebruikscategorie in de put van het huishouden Van Limburg Stirum. Het complex bestaat uit een drietal fraaie steengoed kruiken, een van Chinese florale en dierlijke motieven voorziene Delftse faience schotel, twee witte kommen en maar liefst acht plooischotels van Italiaanse faience.

No. 4: dit nummer is toegekend aan een klein fraai en scherp gedraaid bruin voorraadpotje van dunwandig steengoed uit Siegburg. Niet zozeer de herkomst als wel de functie kan als luxe worden geduid. De vorm roept associaties op met opslagpotjes voor bijvoorbeeld mosterd, gember of gekonfijte vruchten.

No. 49-56: het betreft een opvallend aantal van acht grote en kleine volledig witte faience plooischotels naast een tweetal gladde eveneens volledig witte faience kommen. De plooischotels hebben soms dubbele rijen plooiën (ook wel 'knorren' genoemd). De objecten zijn gebroken doch vrijwel compleet in de put beland, soms nog in samenhangende context (zie afbeelding 7).

Over de herkomst is in de loop van dit onderzoek door diverse betrokkenen nogal gediscussieerd. Bartels herkende vier schotels als Italiaans, waar Thijssen de hele collectie kommen en plooischotels als Italiaans bestempelde. Voor sommige producten werd door de auteurs een mogelijke Ahäuser herkomst open gehouden. In deze Münsterse stad is van 1652 tot 1657 op initiatief van bisschop Berend van Galen een faienceproductie geweest, die wegens hoge kosten en weinig baten in 1657 weer werd gestaakt. De korte productieduur, de nabijheid van Ahaus en de samenvallende datering van het vondstcomplex maakte een toeschrijving aan Ahaus het onderzoeken waard. De overige faienceproducten zouden Delfts zijn. Uiteindelijk is de determinatie van de plooischotels en kommen op gezag van Jan Thijssen op Italiaans gesteld, waarmee gelijk een nieuw typenummer aan de catalogusnummers 55 en 56 kon worden gegeven; i-plo-4. Ook de als Italiaans bestempelde kommen kregen een nieuw nummer.

Zes kleine plooschotels en de twee kommen hebben een gele, vrij harde, redelijk grof gemagerde scherf met zwarte pikkeltjes (mogelijk beeraanslag). De twee grote dubbele plooschotels daarentegen hebben een fijn gemagerde, minder harde en rode en rood-roze scherf. Alle zijn voorzien van witte tinglazuur. Ahäuser faience heeft een helgele scherf en (plaatselijk onregelmatige) witte tinglazuur, Delftse faience heeft over het algemeen een gele scherf en witte tinglazuur en Italiaanse faience kan zowel een wit, geel als rood of een rood-roze baksel hebben. Het Italiaanse baksel is echter veel fijner gemagerd, compacter en harder gebakken dan de Nederlandse producten. De witte tinglazuur glimt over het algemeen veel meer en hecht beter op de scherf. De standring is beter en regelmatigiger afgewerkt dan de Nederlandse schotels en de standring is uitermate geprononceerd. De afwerking van de standring en de briljante glazuur gaf de doorslag om de collectie schotels en kommen als Italiaans te duiden. De acht plooschotels zijn opgedeeld in drie typen: vier schotels van het type i-plo-1, twee schotels van het type i-plo-2 en twee schotels van het nieuwe type i-plo-4. Het was een opmerkelijke en kostbare collectie luxe serviesproducten dat mogelijk door een ongeluk sneuvelde en werd weggegooid. Thijssen meldde de vondst van een vergelijkbare collectie Italiaanse plooschotels in kasteel Kessel (i-plo-1), dat eveneens door een ongeluk in de put zou zijn beland. De tot op heden aangetroffen Italiaanse plooschotels komen uit adellijke (Kessel, Clevis en Thijssen 1989) en rijke burgerhuishoudens (Deventer Assenstraat en Dordrecht Groenmarkt, Bartels 1999). In Zutphen zijn verder Italiaanse plooschotels aangetroffen in de rijkere en adellijke huishoudens: in een beerput achter het rijke patriciërshuis Kuiperstraat 1 (ZU-ST 1974) en in pandig in de kelder (LH1-2), in de Hof van Heeckeren (HvdK-2) en in de beerput van de stadspander in Ravenstraat 1 (RAV1-10).

4. Conclusie.

Het gebruik van de beerkelder kan op bouwhistorische gronden gedateerd worden tussen ca. 1650 en 1880. Het primaire gebruik van de put, de vondstlaag ZU-ST 1544, kan in principe gelimiteerd worden tussen ca. 1650 en 1657 op grond van schriftelijke gegevens hoewel geringe stort nadien niet volledig uitgesloten mag worden.

De inhoud van de put bestaat voor het grootste deel uit keramisch keukenafval zoals grappen, lekschalen, borden en steelpannen van roodbakkend aardewerk en potten van steengoed. De vormen van deze stukken uit de grafelijke keuken van Van Limburg-Stirum verschillen geenszins van het keukenafval uit een standaard burgerhuishouden uit dezelfde periode. Ook de duurdere steengoed kannen voor bier en andere drank passen heel goed in een dergelijke huishoudelijke uitzet. De herkomst van roodbakkend materiaal is voor het grootste deel niet nader te bepalen. Drie producten zijn zeker van Bergen op Zoom, een grape komt uit het Rijnland en drie producten zijn vervaardigd in het West Münsterse Ochtrup.

De put bevat voorts een opvallende collectie objecten van Italiaanse faience: twee kommen en acht plooschotels van drie typen. De Italiaanse plooschotels, kommen en andere faience objecten wijzen op een hogere welstand dan de *high middle class*. Hier is wel degelijk sprake van rijk en luxueus gebruiksgoed dat - zeker in zulke hoeveelheden over zo'n korte periode - alleen in de hoogste lagen van de toenmalige maatschappij voorkwam.

Het is opvallend dat - met uitzondering van de luxueuze plooschotels - er in de put echter geen ander duur gebruiksaardewerk is aangetroffen. Porselein, dat in 1650 in kringen als van de Van Stirums zeker aanwezig geacht mag worden, is niet gevonden. Gezien de gave inhoud van de put kan het niet weggeschept zijn bij reiniging van de put. Ook glaswerk is nauwelijks in de put aangetroffen.

Het feit dat de put naast standaard keukenafval een redelijke maar weinig gevarieerde hoeveelheid rijk goed bevatte, geen stratigrafie vertoont noch aanwijzingen van regelmatige

schoonmaak, geen grote hoeveelheden niet inpasbare scherven bevat noch leer-, hout of textielresten, geen gebruiksvoorwerpen als bestek, vingerhoeden of spinklosjes zou wellicht iets kunnen zeggen over de soort van put waar we hier mee te maken hebben. Het ziet er namelijk naar uit dat het hier een put betreft die alleen te verbinden is met de keukenfunctie - en dan nog maar voor een heel korte periode - en niet met het hoofdhuis en het huishouden van Van Limburg-Stirum. De collectie Italiaanse faience kwam mogelijk integraal in de put terecht na een ongeluk waarbij de collectie in een keer sneuvelde en werd weggeworpen in de keuken.

We moeten in aanmerking nemen dat de familie Van Limburg-Stirum rond 1650 niet meer in de Oude Hof van Bronckhorst woonde maar haar leefvertrekken in de Nieuwe Hof van Bronckhorst, gebouwd tussen 1628 en 1631, had. Tijdens het archeologisch onderzoek van 1996-1997 zijn in de kelders van deze panden wel meerdere beerputten vastgesteld maar niet uitgegraven en onderzocht (want niet door verstoring bedreigd). Het lijkt daarom aannemelijk dat het luxueuze huisafval van het huishouden van Van Limburg Stirum juist in deze niet onderzochte putten afgestort is en daar mogelijk nog steeds in zit. Dit wordt des te aannemelijker aangezien bij de grondige opgravingen van 1996-1997 op het terrein van de Oude Hof en de achtertuinen van de Nieuwe Hof geen afvalkuilen met stort uit gereinigde beerputten uit de Nieuwe Hof gevonden zijn. Dit is wel het geval voor enkele grote 18^e-eeuwse afvalcomplexen uit de tuin. Hier zijn de beerputvullingen van achtereenvolgens de burgemeesterfamilies Optenoord (1685-1744) en Opgelder (1744 – ca. 1790) gestort. Kennis van de inhoud van juist de 17^e-eeuwse beerput(ten) in de Nieuwe Hof zou inzicht kunnen verschaffen in de materiële neerslag van de leefcultuur van de familie Van Limburg-Stirum en daarmee van de Gelderse topadel in hun stadshuizen. Hopelijk biedt de toekomst nog eens de kans hiertoe.

Gezien in het licht van het bovenstaande moet men zich dan ook afvragen of bij de sociale top in het Gelderse rond 1650 niet ook in ander materiaal gekookt en van ander materiaal gegeten werd dan alleen van het nu gevonden aardewerk. Was er koperen keukengerei maar is dit opgelapt of omgesmolten? At men van tin of misschien wel van zilver? Had men porselein of ander hoogwaardig serviesgoed? Dronk men uit simpel glas of uit fraaie roemers en uit *facon de Venise*?

Men mag aannemen dat deze vraag bevestigend beantwoord dient te worden. Als beerputvondsten in het westen van Nederland uit dezelfde periode voor grote lagen van de bevolking de neerslag in materiële zin van het internationale handelskarakter van de toenmalige Republiek tonen in de vorm van Chinees en Japans porselein, lokale imitaties daarvan, majolica, snuisterijen en nieuwe vormen van keramiek en glas die veranderende eet- en drinkgewoonten weergeven, mag dit ook voor de sociale toplaag in het oosten aangenomen worden. Onderzoek in boedelbeschrijvingen, testamenten en dergelijke zou hier inzicht kunnen verschaffen nu deze kennis niet verkregen kan worden uit de onderzochte keukenput van het huishouden van Van Limburg Stirum noch uit aanwezige maar niet geanalyseerde putten behorende bij hun leefvertrekken.

Hoe in meer algemene zin de leefwijze en de status van een hoge lokale Gelderse edelman in verhouding tot zijn *peers* elders in de Republiek gezien dient te worden is niet simpelweg af te lezen uit de materiële resten uit beerput ZU-ST 1544 noch uit een mogelijk toekomstige combinatie met de genoemde niet onderzochte putten. Alleen een vergelijkende analyse tussen put ZU-ST 1544, aangevuld met de putten uit de Lange Hofstraat, en de inhoud van beerputten van bijvoorbeeld een Amsterdamse regent, een Zeeuwse patriciër, een Utrechts bestuurder en een Fries-Groningse landedelman zou mogelijk licht op deze vraag kunnen werpen. Een dergelijk onderzoek is echter nog niet uitgevoerd.

5 Catalogus van het Vondstcomplex ZU-ST 1544

Tekeningen en beschrijvingen: Joyce Onderstal en Allard van Helbergen

fotografie: Ronald Dingshoff

computerverwerking: Dineke van Krimpen

bij de determinatie en redactie waren betrokken: Michiel Bartels, Peter Bitter, Hemmy Clevis, Michel Groothedde, Allard van Helbergen, Sebastiaan Ostkamp en Jan Thijssen.

5.1 Het Deventer systeem.

Deze catalogus is opgezet volgens het Deventer systeem. Dit is het meest gangbare kwalificatiesysteem voor middeleeuws en post-middeleeuws aardewerk en glas. Het werd in 1989 opgezet met als doel een beter inzicht te verkrijgen in de materiële en sociaal-economische status van de vroegere eigenaar van de betreffende archeologische glas- en aardewerkvondsten.

In het Deventer systeem krijgt elk object een codenummer en een beschrijving. Hierdoor kan enerzijds een geheel vondstcomplex snel inzichtelijk gemaakt worden terwijl anderzijds elk object individueel beschreven wordt.

Verklaring van de codes:

1. Inventarisatienummer
2. Typenummer
3. Datering
4. Afmetingen
- 5a Materiaal
- 5b. Oppervlaktebehandeling
- 5c. Decoraties
- 6a. Voet
- 6b. Additieven
- 6c. Diversen
7. Naam
8. Herkomst
9. Literatuur

De lezer dient – misschien ten overvloede - in ogenschouw te nemen:

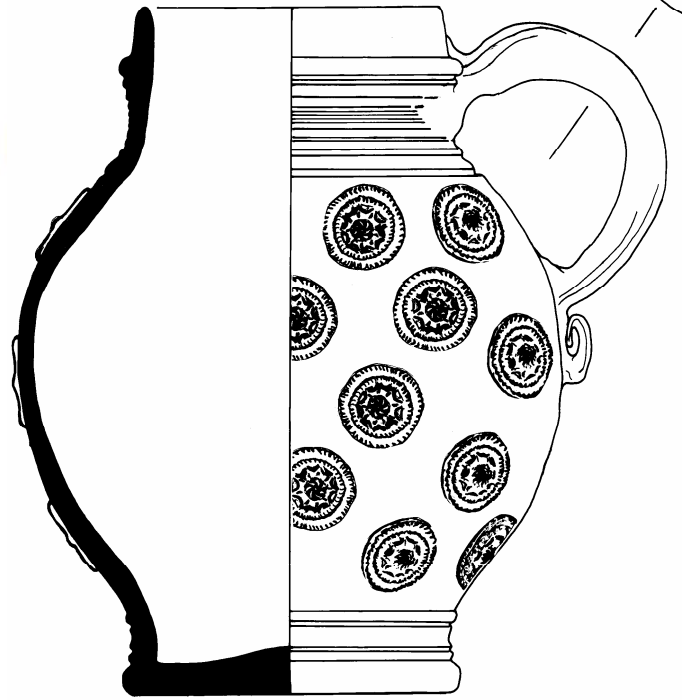
- dat een afzonderlijk nummer per object is gegeven, slechts te gebruiken als aanduiding binnen de beschrijvende tekst van deze catalogus. Dit nummer behoort niet tot het Deventer systeem.
- dat de schaal van de tekeningen bij iedere individuele tekening is weergegeven
- dat alleen bij grappen aan het typenummer onder 2 een letter is toegevoegd inzake mogelijke additieven waarbij de letter “a” staat voor één oor, de letter “b” voor twee oren en de letter “c” voor een steel conform het gangbare gebruik binnen het Deventer systeem (Bartels M. e.a.,1999. *Steden in scherven 1*. 426).
- dat bij de datering die tijdsperiode is opgenomen waarin objecten als de onderhavige in hun algemeenheid voorkwamen; het betreft niet de datering van het specifiek beschreven object zelf. Het is dus zeer wel mogelijk dat bij een object uit de

beschreven beerput een datering vermeld wordt die de datering van de beerput zelf verre overschrijdt. Het object behoort dan tot een veel voorkomend algemeen vormtype dat gedurende een veel ruimere periode dan de gebruiksperiode van de beerput geproduceerd is. Tussen haakjes staat de datering van de veronderstelde looptijd van de put en daarmee de veronderstelde 'wegwerpdatum', uitgezonderd die objecten die zeker na die tijd in de put moeten zijn beland.

- dat de afmetingen sub 4 eerst de gemiddelde diameter van de opening, daarna de maximale hoogte en als derde – alleen bij voorkomen van een standring – de gemiddelde diameter van de standring vermelden
- dat bij de typering van de voet van het object sub 8 ervan is uitgegaan dat een standring een later aangebracht additief betreft, een standvlak een volledig vlakke bodem betreft en een standvoet een uitgehold standvlak betreft zonder later als additief aan het object toegevoegd te zijn
- dat op de tekening additieven wit gelaten zijn in de doorsnede ter linkerzijde van de tekening van het object
- Dat de herkomst bij de witbakkende en roodbakkende producten niet wordt vermeld tenzij een productiecentrum of streek met enige zekerheid bekend is. De producten komen, zonder nadere herkomstaanduiding, uit Nederland.

5.2 INVENTARISLIJST KERAMIEK ZU-ST 1544

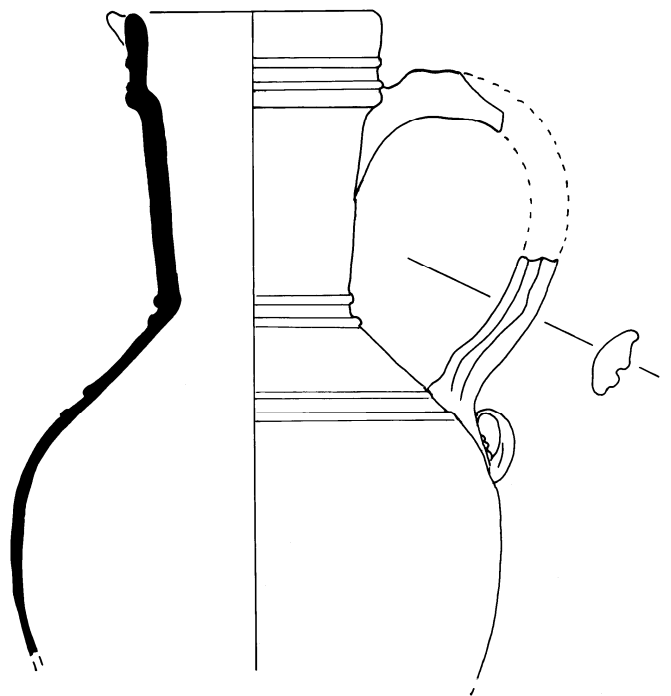
	N
s2-kan-5	1
s2-kan-22	1
s2-kan-32	1
s2-pot-21	1
s2-pot-2	2
r-bor-6	1
r-bor-3	1
r-bor-31	1
r-gra-14	1
r-gra-62	2
r-gra-30	1
r-gra-54	2
r-gra-69	4
r-gra-11	1
r-gra-91	2
r-gra-93	1
r-gra-107	2
r-gra-109	1
r-kan-27	1
r-kom-?	1
r-kop-33	2
r-lek-8	1
r-lek-11	1
r-pis-35	1
r-stk-15	2
r-tes-12	2
w-gra-10	2
w-kan-16	1
w-min	1
w-spa-1	1
w-kmf-10	1
f-bor-15	1
f-bor-29	2
i-kom-1	2
i-plo-1	4
i-plo-2	2
i-plo-4	2
f-zal-3	2
Totaal	58

schaal 1:2

1

1. ZU-ST 1544 - 9
2. s2-kan-5
3. 1650-1750 (1650-1657)
4. 7,8 / 18,2 / 8,8
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur / kobaltblauw
- 5c. ronde appliques op buik / "kabel-kabel-sikkelrand-madelief" / ribbelversiering op hals, standvoet, oor
- 6a. standvlak
- 6b. een lintoer met krul / verticaal
- 6c.
7. kan
8. Westerwald
9. Bartels 1999

schaal 1:2

2

1. ZU-ST 1544 - 7
2. s2-kan-22
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 6,8 / -
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur / kobaltblauw
- 5c. drie blauw groeven
- 6a. -
- 6b. een lintoer met krul / verticaal
- 6c. schenklip
7. kan
8. Westerwald
9. Bartels 1999; Ostkamp 2006, cat.nr. 2 (Venlo)

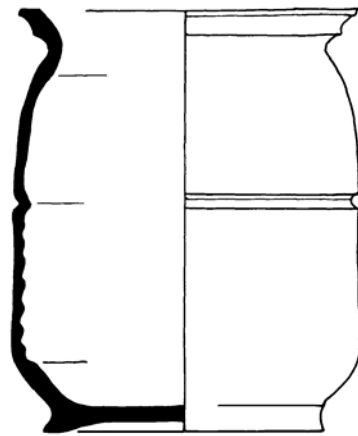

schaal 1:2

3

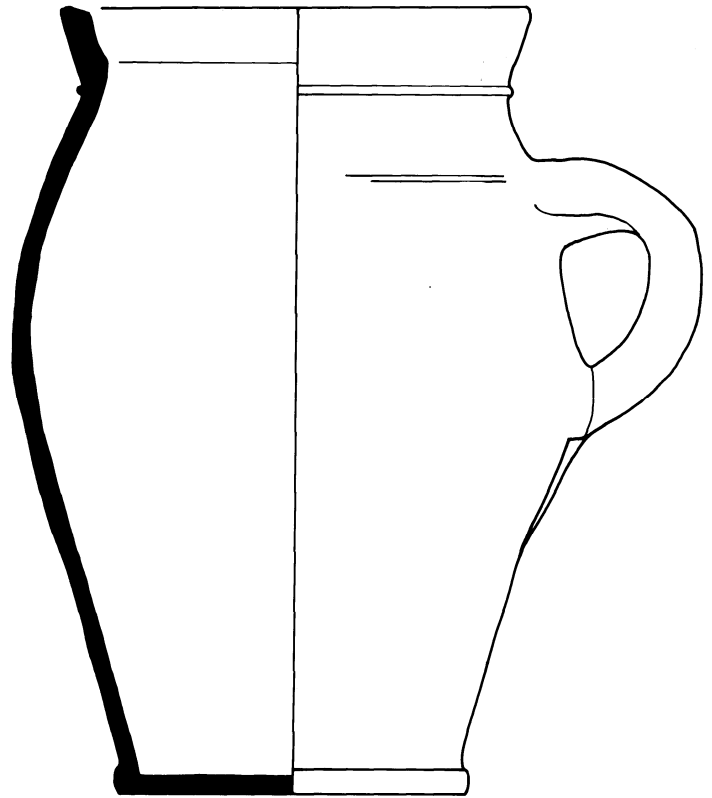
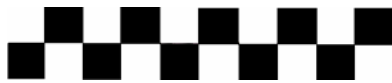
1. ZU-ST 1544 - 8
2. s2-kan-32
3. 1650-1750 (1650-1657)
4. 4,5 / 21 / 9
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur met bruin pantermotief / kobaltblauw op appliques
- 5c. baardman met ronde baard / open mond
- 6a. standvlak
- 6b. een lintoor met rattenstaart
- 6c. gat voor montuur
7. kan
8. Frechen
9. Bartels 1999

schaal 1:2

4

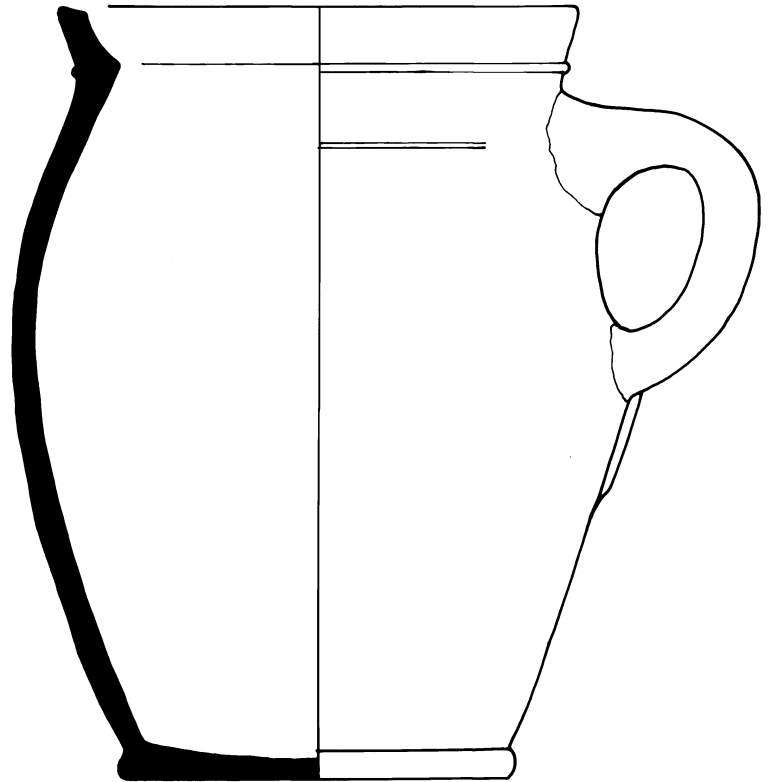
1. ZU-ST 1544 - 32
2. s2-pot-21
3. (1650-1657)
4. 9 / 11 / 7,5
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur
- 5c. scherpe groef op buik
- 6a. standvlak
- 6b. bodem met draad afgesneden
- 6c.
7. pot / gemberpot ?
8. Siegburg
- 9.

schaal 1:2

5

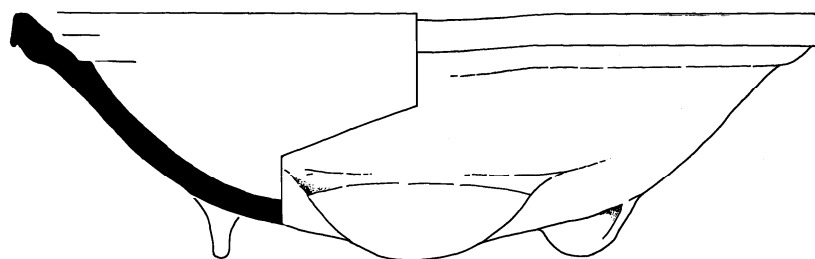
1. ZU-ST 1544 - 5
2. s2-pot-2
3. 1650-1900 (1650-1657)
4. 12,7 / 21 / 9,5
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur
- 5c.
- 6a. standvlak
- 6b. een worstoor / verticaal
- 6c.
7. pot
8. Stadtlohn / Vreden
9. Jacobs en van Veen 1996; Clevis 2006

schaal 1:2

6

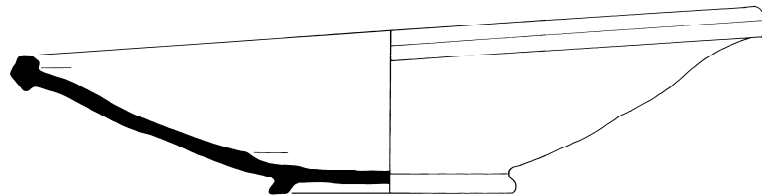
1. ZU-ST 1544 - 6
2. s2-pot-2
3. 1650-1900 (1650-1657)
4. 13,5 / 20,7 / 10,4
- 5a. steengoed met glazuur
- 5b. zoutglazuur
- 5c.
- 6a. standvlak
- 6b. een worstoor / verticaal
- 6c.
7. pot
8. Stadtlohn / Vreden
9. Jacobs en van Veen 1996

schaal 1:4

7

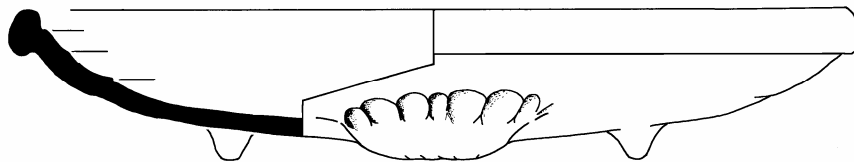
1. ZU-ST 1544 - 52
2. r-bor-6
3. 1525-1600 (1650-1657)
4. 42 / 12,8
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / slib
- 5c. sp: slibsikkels
- 6a. drie standlobben
- 6b.
- 6c.
7. bord
- 8.
9. Clevis en Kottman 1989; Clevis 2006

schaal 1:4

8

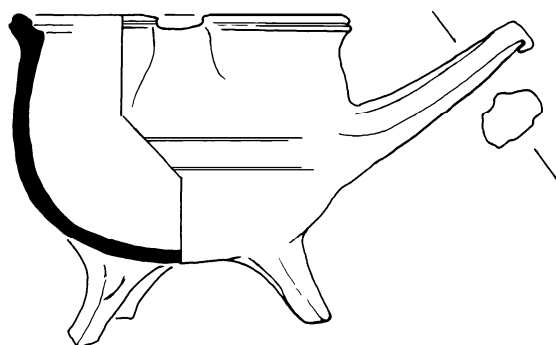
1. ZU-ST 1544 - 30
2. r-bor-3
3. 1650-1740 (1650-1657)
4. 40 / 7-9
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / onderglazuur / slib
- 5c. spiraaldecoratie in witte slib / slingerlijn tussen zesde en zevende cirkel / vijf distels? met groen hart / sp: twee stippen
- 6a. standring
- 6b.
- 6c.
7. bord
8. Winterswijk? (West Münsterlands, Nederrijns?)
9. Clevis en Kottman 1989

schaal 1:4

9

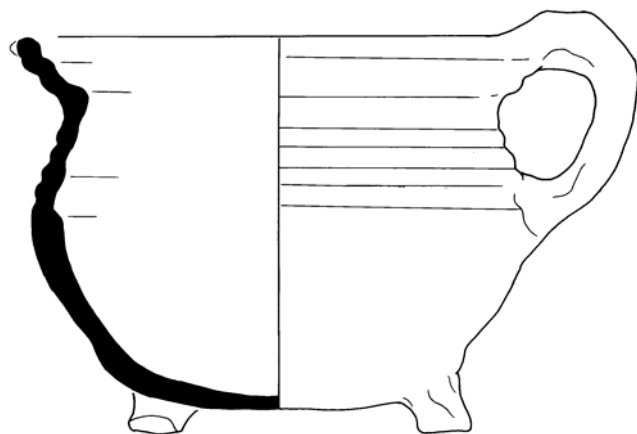
1. ZU-ST 1544 - 56
2. r-bor-31
3. 1580-1670 (1650-1657)
4. 45 / 8
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, deels rand
- 5c.
- 6a. drie standlobben
- 6b.
- 6c.
7. bord
8. Bergen op Zoom
9. Bartels 1999; Clevis 2006; Groeneweg 1992

schaal 1:2

10

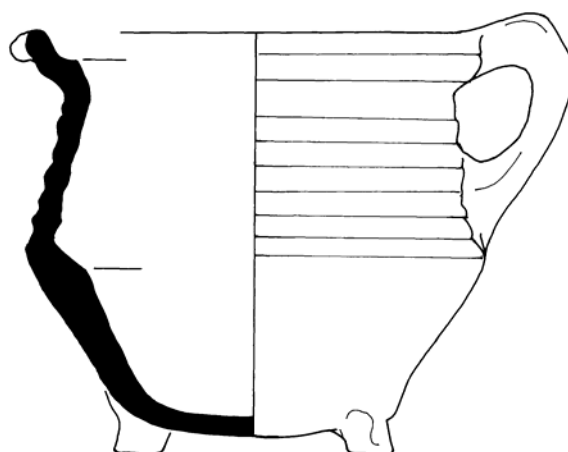
1. ZU-ST 1544 - 4
2. r-gra-14c
3. 1550-1675 (1650-1657)
4. 10.5 / 8,4
- 5a. roodbakkkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, rand /
lekglaazuur buitenzijde schenklip
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. steel
- 6c. schenklip
7. grape
8. Oost-Nederland / West-Münsterland
9. Clevis en Kottman 1989

schaal 1:2

11

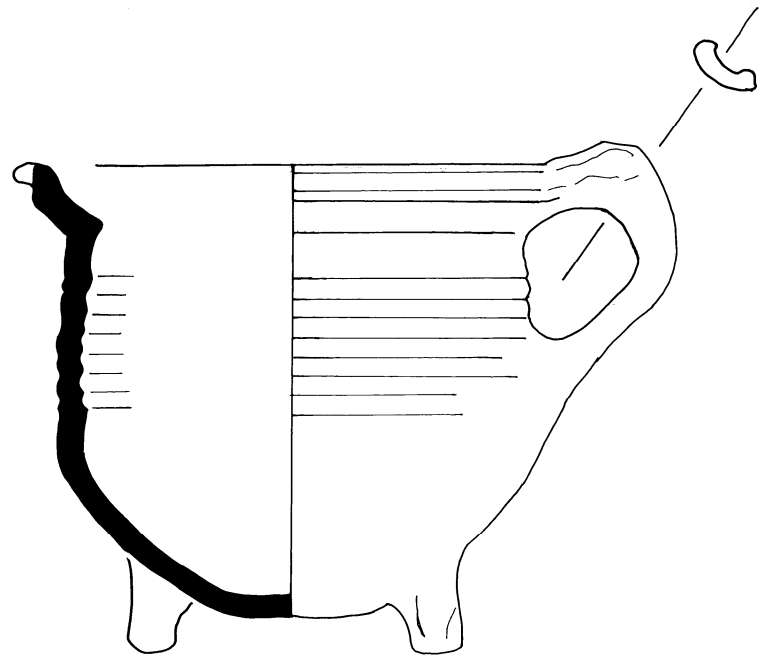
1. ZU-ST 1544 - 14
2. r-gra-62
3. 1625-1750 (1650-1657)
4. 13 / 10,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, oor, rand, deel buitenzijde
- 5c. draairibbels
- 6a. driepoot
- 6b. een lintoer / verticaal / toegeknepen
- 6c. schenklip
7. grape
- 8.
9. Bitter e.a. 1997

schaal 1:2

12

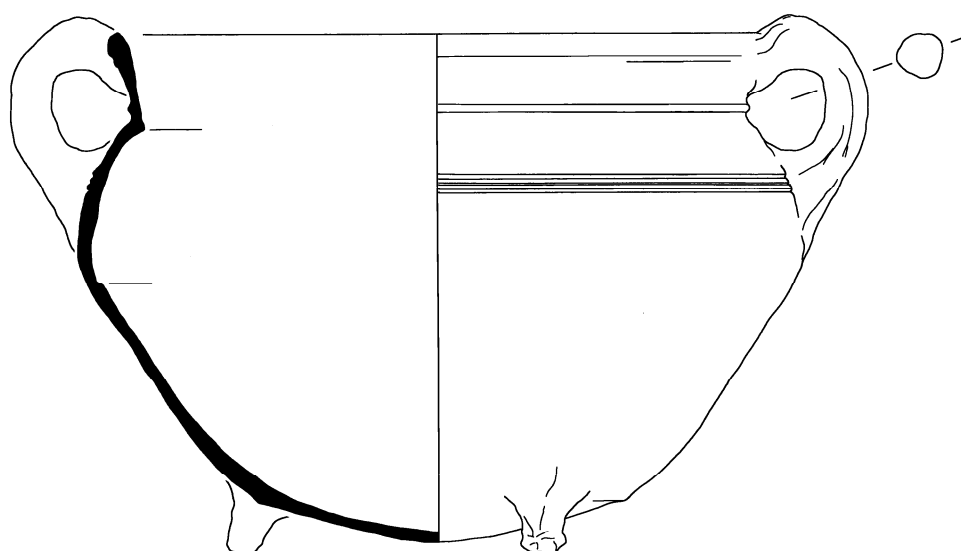
1. ZU-ST 1544 - 13
2. r-gra-62
3. 1650-1750 (1650-1657)
4. 12 / 11
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, oor, rand, deel buitenzijde
- 5c. draairibbels
- 6a. driepot
- 6b. een lintoer / verticaal / toegeknepen
- 6c. schenklip
7. grape
- 8.
9. Bitter e.a. 1997

schaal 1:2

13

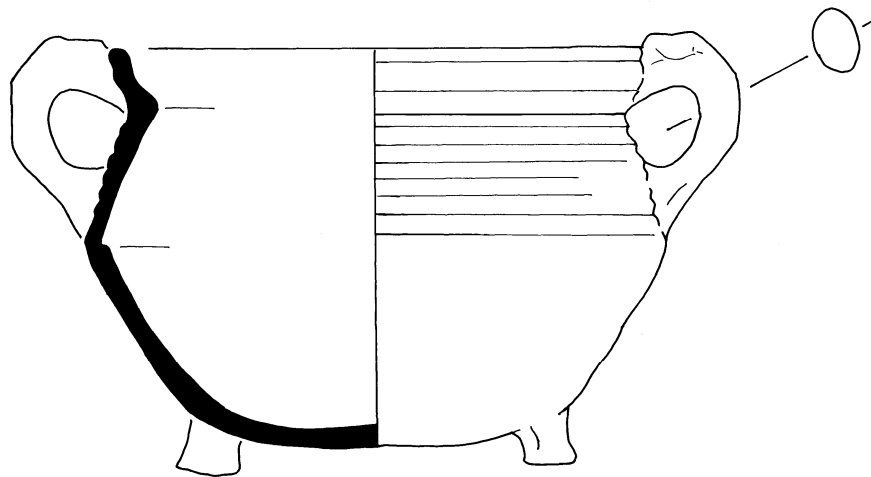
1. ZU-ST 1544 - 22
2. r-gra-30
3. 1625-1750 (1650-1657)
4. 13 / 14
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur buitenzijde, rand, deel binnenzijde / koperoxide op de bodem binnenzijde
- 5c. draairibben
- 6a. driepoot
- 6b. een worstoor / verticaal / toegeknepen
- 6c. schenklip
7. grape
- 8.
9. Jacobs 1995

schaal 1:4

14

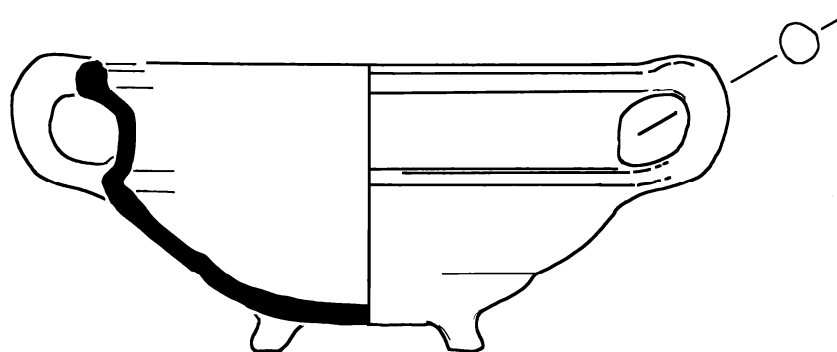
1. ZU-ST 1544 - 57
2. r-gra-54b
3. 1580-1710 (1650-1657)
4. 34,5 / 27
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur aan binnenzijde, rand, oren, bovenkant buitenzijde
- 5c. een scherpe rib onder rand / een scherpe groef op buik
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
8. Bergen op Zoom
9. Bitter e.a. 1997

schaal 1:2

15

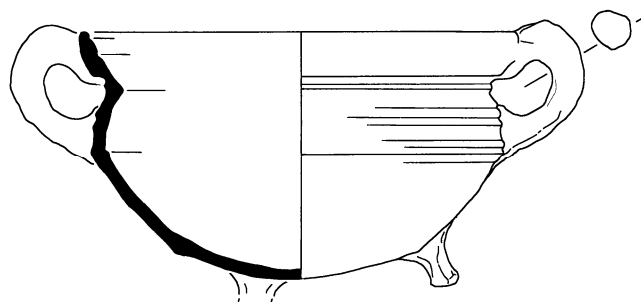
1. ZU-ST 1544 - 2
2. r-gra-54b
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 13 / 11
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, oren. rand, schouder / lekglaazuur aan onderzijde / geblakerd
- 5c. draairibben op schouder
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal/ toegeknepen
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Bitter e.a. 1997

schaal 1:4

16

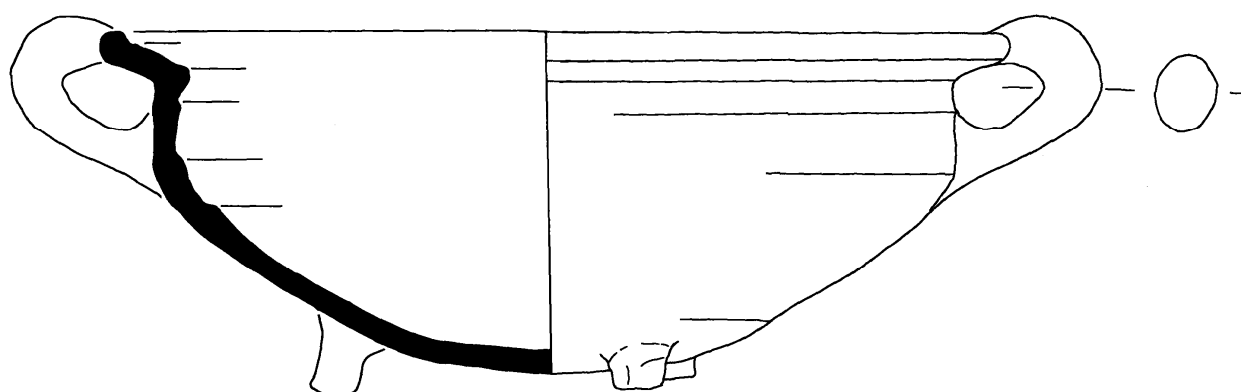
1. ZU-ST 1544 - 33
2. r-gra-69b
3. 1650-1750 (1650-1657)
4. 31 / 15,3
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, rand / spetters op oren / geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
8. Ochtrup
9. Jacobs en van Veen 1996

schaal 1:4

17

1. ZU-ST 1544 - 51
2. r-gra-69b
3. 1600-1700 (1650-1657)
4. 23 / 13,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, bovenkant buitenzijde / geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Jacobs en van Veen 1996

schaal 1:4

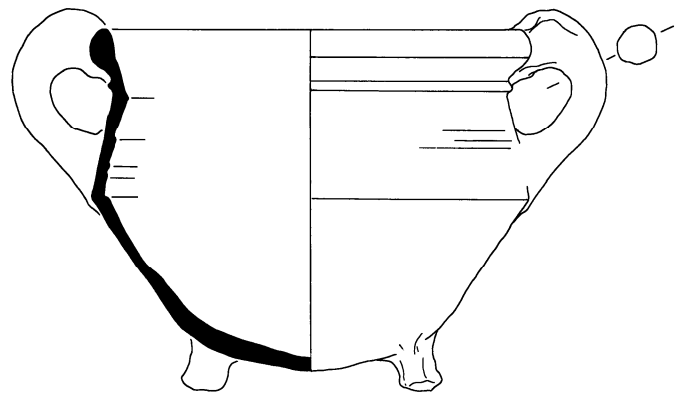
18

1. ZU-ST 1544 - 24
2. r-gra-69
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 35 / 15
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, rand, schouder, oren /
mangaanvlekken op rand en buitenzijde /
geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Jacobs en van Veen 1996

19

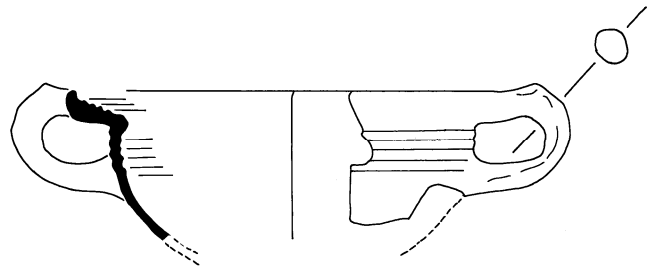
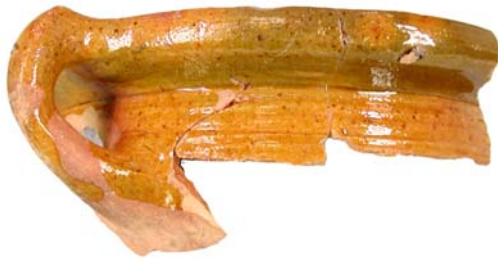
1. ZU-ST 1544 - 58
2. r-gra-69
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 39,5 / 17
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, rand, schouder, oren / geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Jacobs en van Veen 1996

schaal 1:4

20

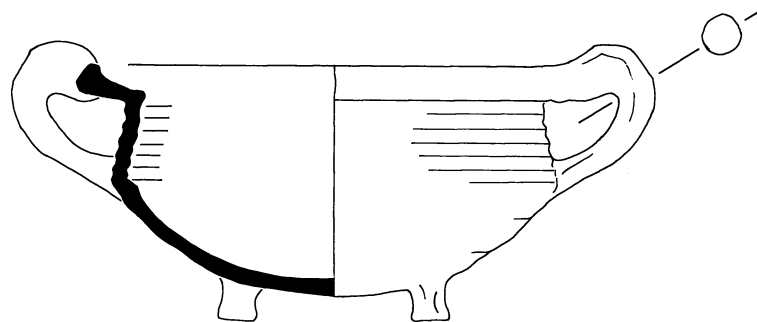
1. ZU-ST 1544 – 55
2. r-gra-11
3. 1600-1700 (1650-1657)
4. 22 / 19
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur
- 5c. scherpe rib onder rand
- 6a. driepoot
- 6b.
- 6c.
7. grape
8. Bergen op Zoom
9. Bartels 1999

schaal 1:4

21

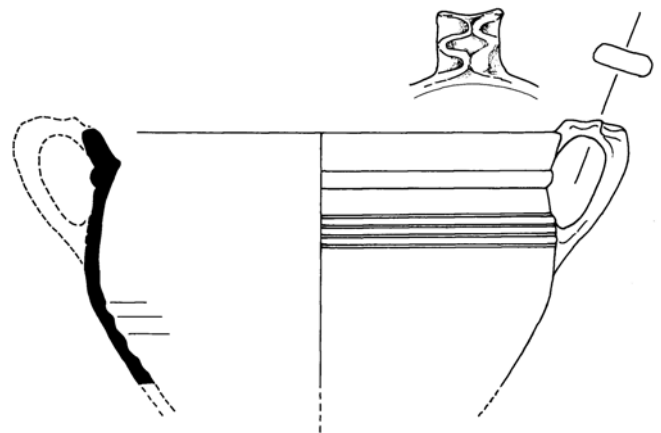
1. ZU-ST 1544 - 23
2. r-gra-91b
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 24 / -
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, rand, oren, deel buitenzijde
- 5c. draairillen op schouder en binnenzijde rand
- 6a. driepoot ?
- 6b. twee worstoren / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Ostkamp, in voorbreiding

schaal 1:4

22

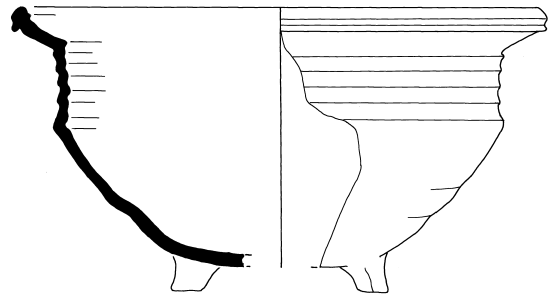
1. ZU-ST 1544 - 50
2. r-gra-91b
3. 1600-1700 (1650-1657)
4. 27 / 13,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, bovenrand buitenzijde /
mangaan op rand en buitenzijde
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Ostkamp, in voorbereiding

schaal 1:4

23

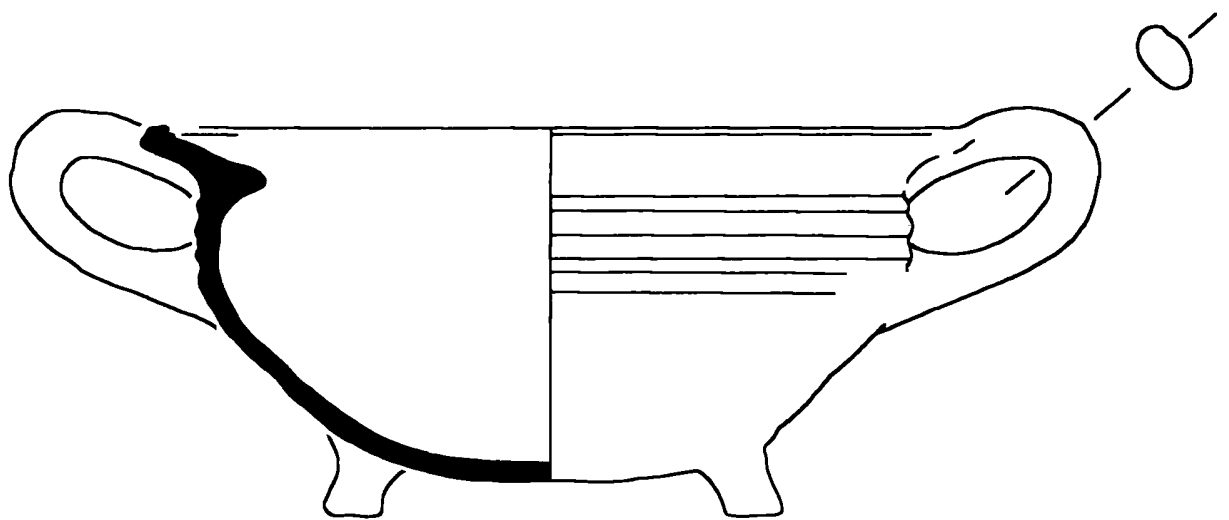
1. ZU-ST 1544 - 27
2. r-gra-93b
3. 1800-1900
4. 25 / -
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur
- 5c. scherpe rib onder rand / vier concentrische rillen op schouder
- 6a. ?
- 6b slechts een lintoor met vier zijdelingse knepen / verticaal
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:4

24

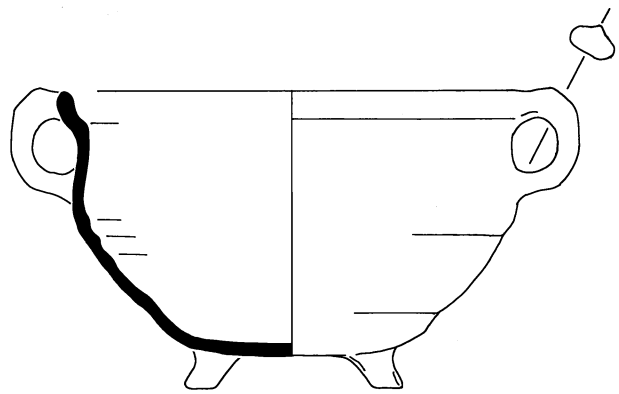
1. ZU-ST 1544 – 16
2. r-gra-107
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 28 / 15
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / lekglaazuur buitenzijde /
mangaanvlekken buitenzijde
- 5c. scherpe rib op buik / draairibben
- 6a. driepoot
- 6b. mogelijk afgebroken oor of steel
- 6c
- 7 grape
- 8.
9. Ostkamp, in voorbereiding

schaal 1:2

25

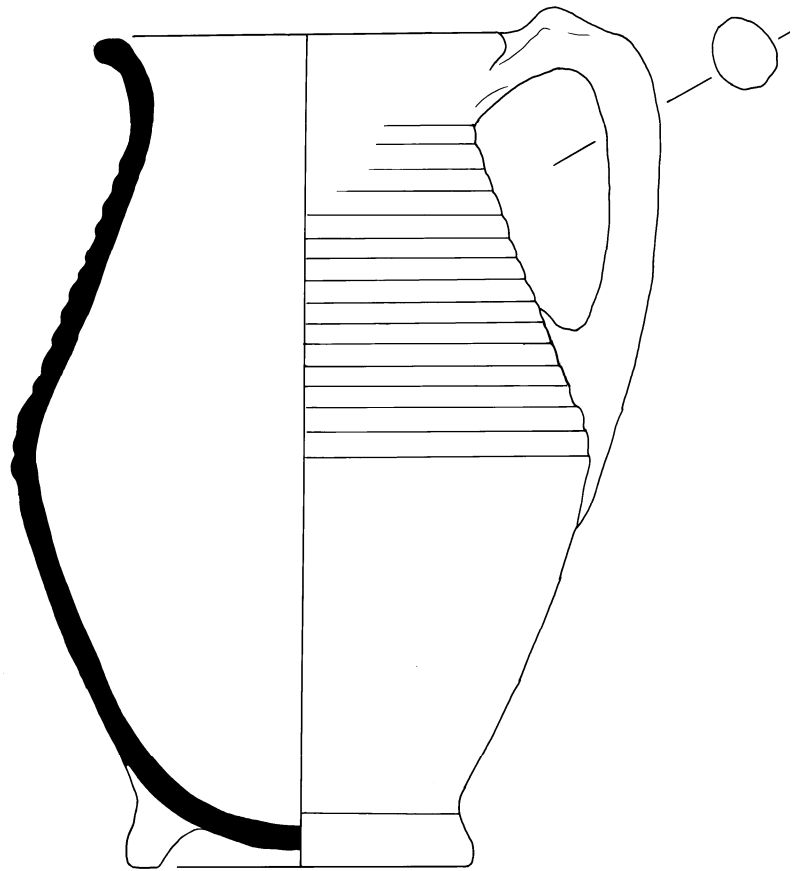
1. ZU-ST 1544 - 19
2. r-gra-107b
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 23 / 10,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, oren, schouder / lekglaazuur buik / geblakerd
- 5c. vier draairibbels op schouder
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Ostkamp, in voorbereiding

schaal 1:4

26

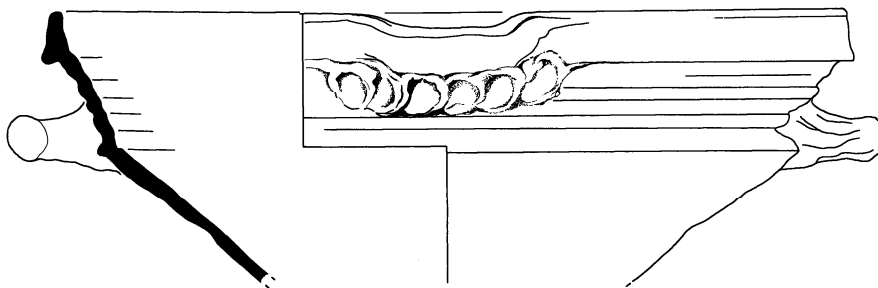
1. ZU-ST 1544 - 31
2. r-gra-109b
3. 1575-1725 (1650-1657)
4. 25 / 27
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, bovenzijde rand, oren / geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal
- 6c.
7. grape
8. West-Münsterland (Ochtrup?)
9. Ostkamp 2003

schaal 1:2

27

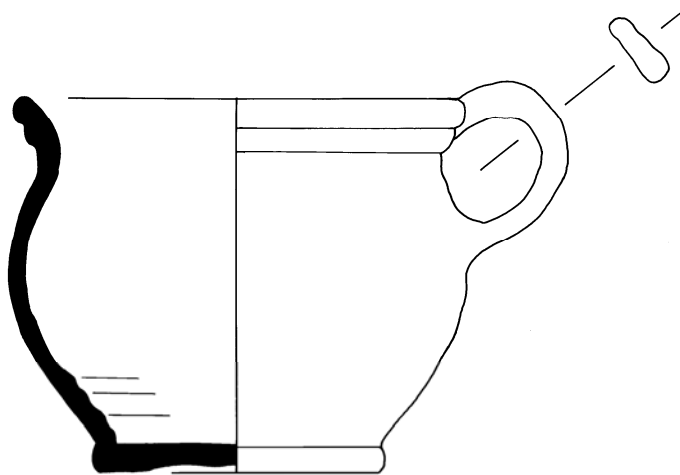
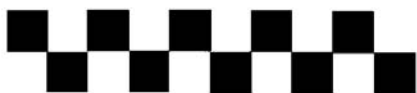
1. ZU-ST 1544 - 20
2. r-kan-27a
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 22 / 9,2 / 4,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur / bodem ongeglazuurd
- 5c. draairingen op schouder
- 6a. standring
- 6b. een lintoor / toegeknepen
- 6c.
7. kan
- 8.
9. Kleij 1996

schaal 1:4

28

1. ZU-ST 1544 - 54
2. r-kom-?
3. 1600-1700 (1650-1657)
4. 4,2 / 14,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde, bovenrand buitenzijde
- 5c. een scherpe rib / rand van vijf duimindrukken onder schenklip
- 6a. onderzijde ontbreekt; onbepaald
6. twee worstoren / horizontaal
- 6c. schenklip
7. kom
- 8.
- 9.

schaal 1:2

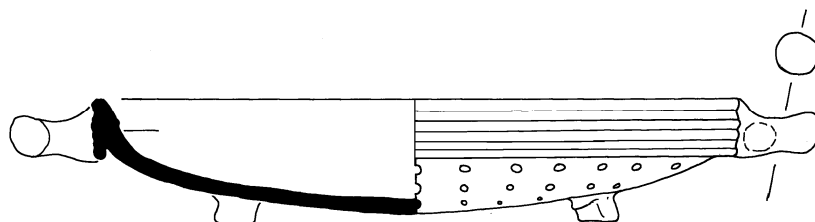
29

1. ZU-ST 1544 - 26
2. r-kop-33
3. 1650-1790 (1650-1657)
4. 12 / 10 / 7
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / vlek op standvlak
- 5 .
- 6a. standvlak
- 6b een lintoor / verticaal
- 6c.
7. kop
- 8.
9. Bartels 1999

30

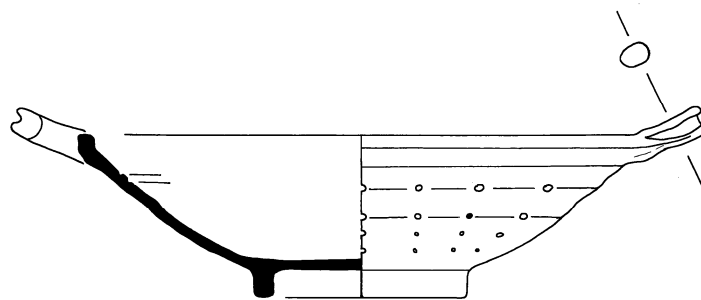
1. ZU-ST 1544 - 44
2. r-kop-33
3. 1650-1790 (1650-1657)
4. 12,5 / 10,2 / 7,6
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde
- 5.
- 6a. standvlak
- 6b. en lintoor / verticaal
- 6c.
7. kop
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:4

31

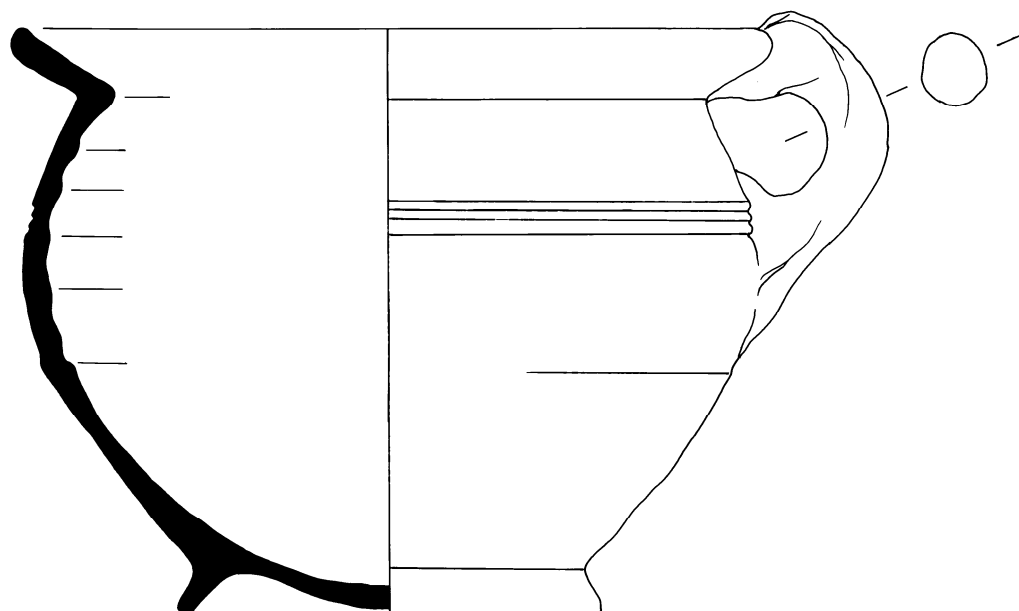
1. ZU-ST 1544 - 29
2. r-lek-8
3. 1550-1650 (1650-1657)
4. 34 / 6,7
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde
- 5 .
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / horizontaal
- 6c. grote conische lekgaten
7. lekschaal
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:4

32

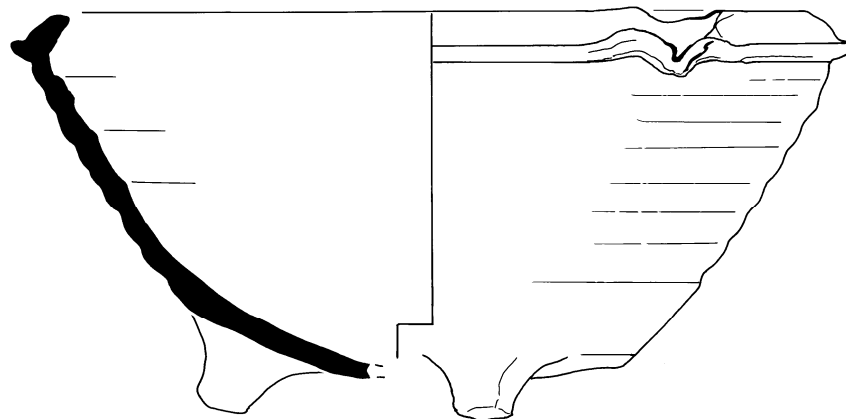
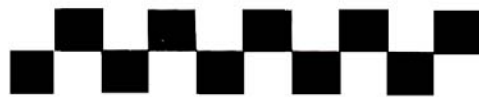
1. ZU-ST 1544 - 28
2. r-lek-11
3. 1640-1725 (1650-1657)
4. 30 / 8,7
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / loodglazuur streken aan buitenzijde
- 5c. gele bovenrand aan binnenzijde met vier concentrische groeven / stervormig lekgaten-patroon met verticale koperoxidestrepen
- 6a. standring
- 6b. twee lintoren met groef / verticaal
- 6c.
7. lekschaal
8. Ochtrup
- 9.

schaal 1:2

33

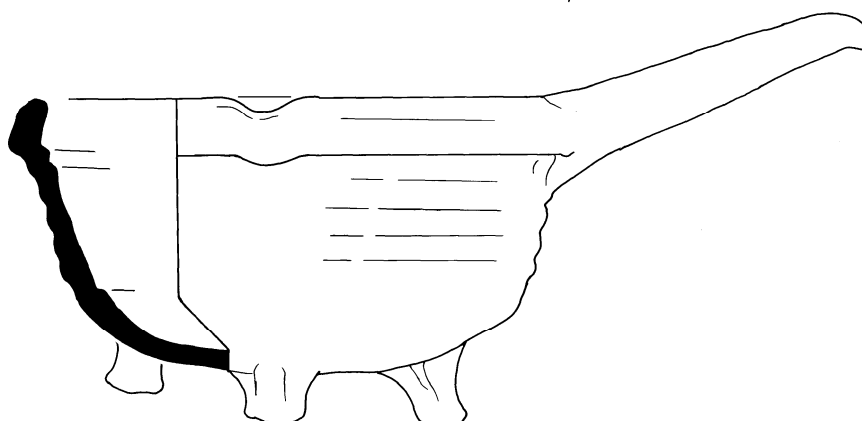
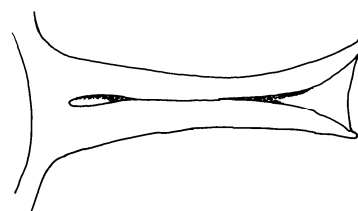
1. ZU-ST 1544 - 49
2. r-pis-35
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 10,8 / 15,5 / 10,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur
- 5c. vier ribbels op bovenbuik
- 6a. standring
- 6b. een lintoer / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. pispot
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:2

34

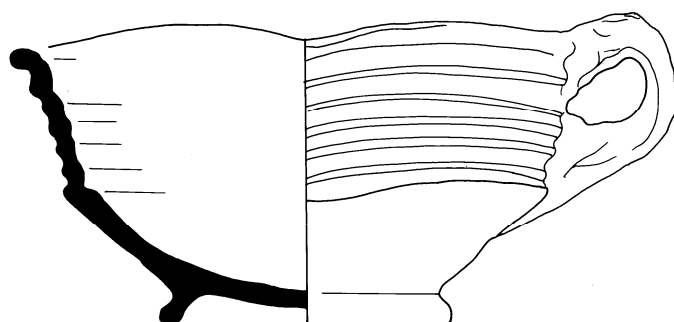
1. ZU-ST 1544 - 53
2. r-stk-15
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 22 / 9,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / leklazuur buitenzijde / geblakerd
- 5c.
- 6a. driepoot?
- 6b. schenklip / steel?
- 6.
7. steelkom
- 8.
9. Clevis (red.) 2001

schaal 1:2

35

1. ZU-ST 1544 - 15
2. r-stk-15
3. 1600-1750 (1650-1657)
4. 14 / 8
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / lekglaazuur rand en steel
- 5c. draairibben
- 6a. driepoot
- 6b. steel / toegeknepen
- 6c.
7. steelkom
- 8.
- 9.

schaal 1:2

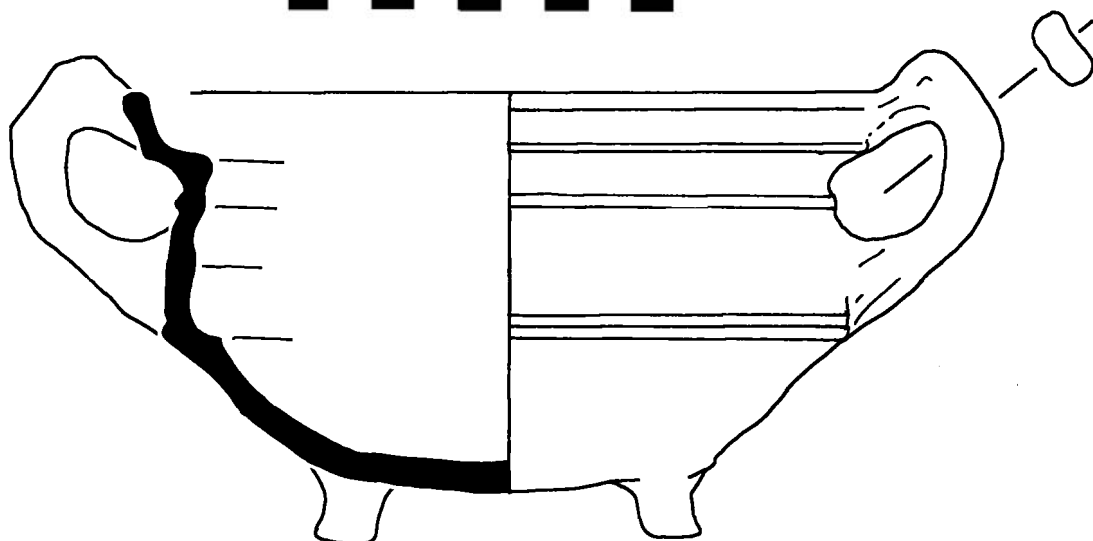
36

1. ZU-ST 1544 - 45
2. r-tes-12
3. 1600-1725 (1650-1657)
4. 15 / 7,5 / 7,5
- 5a. roodbakkend
- 5b. loodglazuur buitenzijde / vlekken op binnenzijde en bodem
- 5c. een scherpe rib / vijf ribbels
- 6a. standring
- 6b. lintoor op hoek / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. test
- 8.
9. Bartels 1999

37

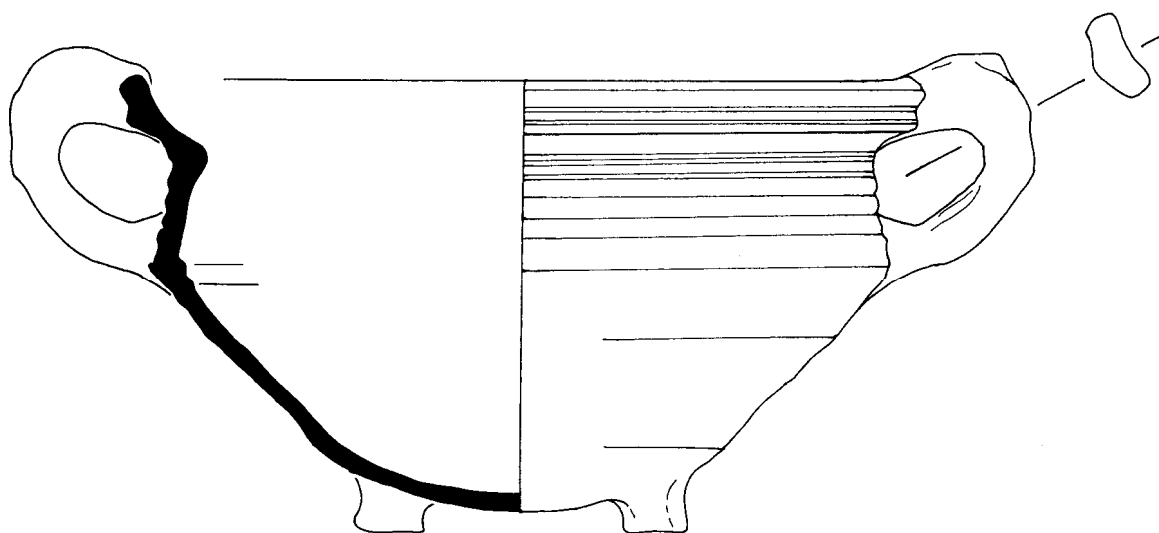
1. ZU-ST 1544 - 46
2. r-tes-12
3. 1600-1725 (1650-1657)
4. 12 / 8,5 / 6,9
- 5a. roodbakkend / misbrand ?
- 5b ongeglazuurd
- 5c. een scherpe rib / drie ribbels
- 6a. standring
- 6b ooraanzet op hoek / verticaal
- 6c.
7. test
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:2

38

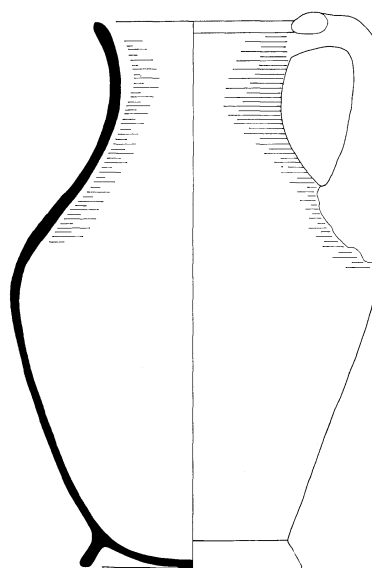
1. ZU-ST 1544 - 48
2. w-gra-10b
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 20 / 11,8
- 5a. witbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / koperoxide bovenzijde buitenzijde
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. grape
- 8.
9. 95 alk 1

schaal 1:2

39

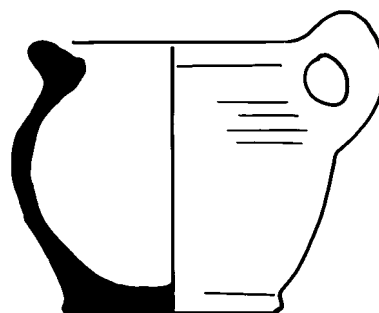
1. ZU-ST 1544 - 25
2. w-gra-10b
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 21 / 12
- 5a. witbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / koperoxidevlekken schouder, oren, rand buitenzijde
- 5c.
- 6a. driepoot
- 6b. twee lintoren / verticaal / toegeknepen
- 6c.
7. grape
- 8.
9. Bitter 1995

schaal 1:4

40

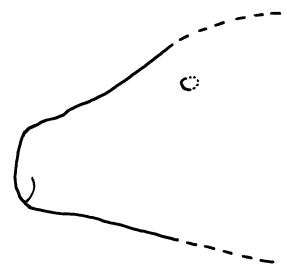
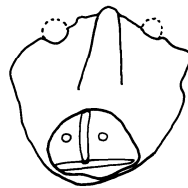
1. ZU-ST 1544 - 3
2. w-kan-16
3. 1625-1700 (1650-1657)
4. 10 / 29,4 / 12,1
- 5a. witbakkend
- 5b. loodglazuur / koperoxide
- 5c. groen binnenzijde / buitenzijde
- 6a. standring
- 6b. een lintoer / verticaal / toegeknepen
- 6c. standring buitenzijde deels geglazuurd / ongeglaazuurd
binnenzijde
7. kan
- 8.
9. Bartels 1999

schaal 1:1

41

1. ZU-ST 1544 - 12
2. w-min
3. 1600-1750 (1650-1657)
4. 3,5 / 4,2 / 2,4
- 5a. witbakkend / pijpaaarde
- 5b. oodglazuur binnenzijde
- 5.
- 6a. standvlak
- 6b. een worstoor
- 6c.
7. miniatuur pispotje (pis 3a)
- 8.
- 9.

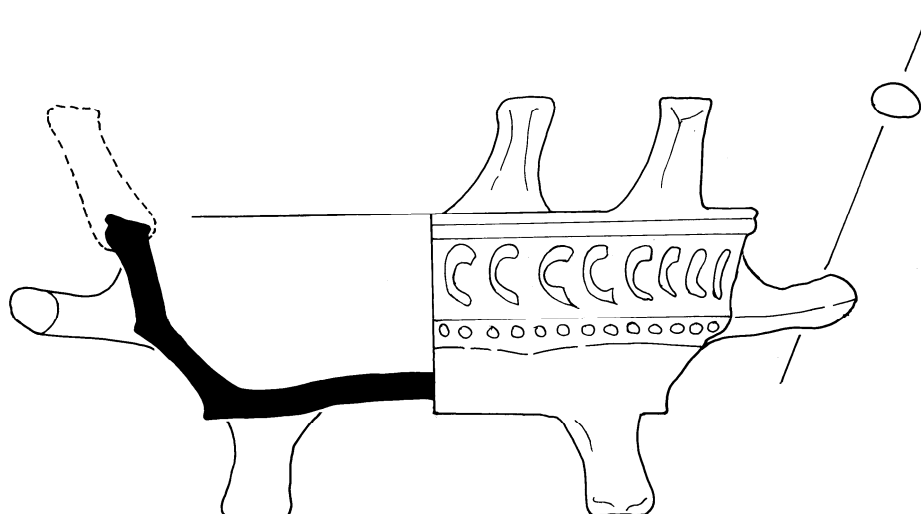

schaal 1:2

42

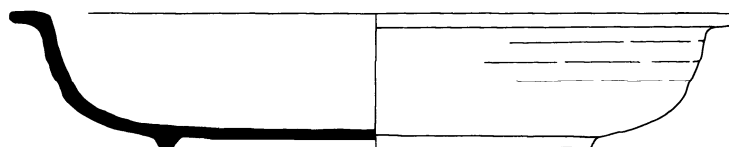
1. ZU-ST 1544 - 1
2. w-spa-1
3. 1600-1725 (1650-1657)
4. 4,8 / 5
- 5a. witbakkend
- 5b. loodglazuur
- 5c. grafitto snuitje
- 6a.
- 6b.
- 6c.
7. spaarvarken
- 8.
9. Clevis en Smit 1990

schaal 1:2

43

1. ZU-ST 1544 - 21
2. w-kmf-10
3. 1625-1725 (1650-1657)
4. 18,7 / 8
- 5a. witbakkend
- 5b. loodglazuur binnenzijde / schouder buitenzijde /
spetters op rand
- 5c. bruin lint op schouder met verticaal uitgespaarde sikkels /
bruine noppen rand op buik en onderzijde lintoer
- 6a. driepoot
- 6b. twee worstoren / horizontaal
- 6c. drie staande nokken
7. komfoor
8. Rijnland, in of nabij Keulen of Hafner
- 9.

schaal 1:4

44

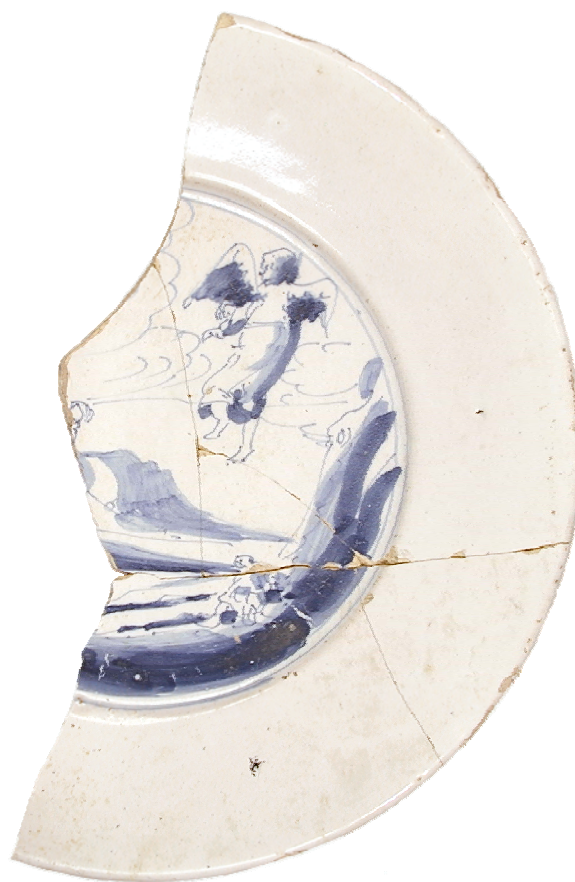
1. ZU-ST 1544 - 17
2. f-bor-15
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 28 / 7 / 21,5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. blauw / vlag en spiegel: twee vazen met bloemen, drie bijen, drie vogels, bloembak met bloemen, cactus (?) met vlinder / twee concentrische ringen op rand
- 6a. standring
- 6b.
- 6c.
7. bord
8. Delft
9. Jacobs 1996

schaal 1:2

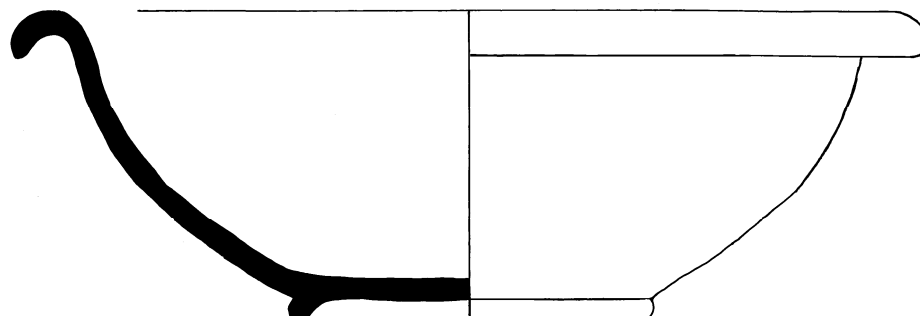
45

1. ZU-ST 1544 - 34
2. f-bor-2
3. 1625-1675 (1650-1657)
4. 21 / 2,5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. blauw / sp: voorstelling van Barmhartige Samaritaan
- 6a. standvlak
- 6b.
- 6c.
7. bord
8. Delft
9. Bartels 1999

46

1. ZU-ST 1544 35
2. f-bor-2
3. 1625-1675 (1650-1657)
4. 21 / 2,5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. blauw / sp: Bijbelse voorstelling met engel;
waarschijnlijk Hagar en Ismaël in de woestijn
- 6a. standvlak
- 6b.
- 6c.
7. bord
8. Delft
9. Bartels 1999

schaal 1:4

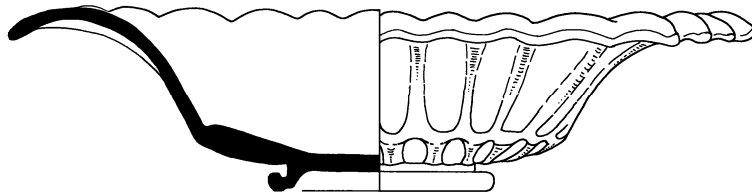
47

1. ZU-ST 1544 - 41
2. i-kom-1
3. 1650-1700 (1650-1657)
4. 23,8 / 8 / 9,3
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c.
7. kom
8. Italië
- 9.

48

1. ZU-ST 1544 - 42
2. i-kom-1
3. 1650-1700 (1650-1657)
4. 23,8 / 7,7 / 9
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c.
7. kom
8. Italië
- 9.

schaal 1:4

49

1. ZU-ST 1544 - 18
2. i-plo-1
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 39 / 8 / 11,8
- 5a. faience, rossig baksel
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b. buitenrand 31 grote plooien / binnenrand 31 kleine plooien / verspringend
- 6c. dubbele plooischotel
7. Italië
- 8.
9. Clevis en Thijssen 1989

50

1. ZU-ST 1544 - 47
2. i-plo-1
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 35,5 / 7,6 / 9,3
- 5a. faïence, rossig baksel
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c. buitenrand 27 grote plooien / binnenrand 27 kleine plooien / verspringend
7. dubbele plooischotel
8. Italië
9. Clevis en Thijssen 1989

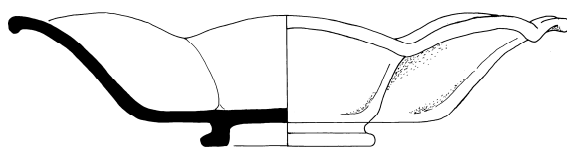
51

1. ZU-ST 1544 - 43
2. i-plo-1
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 29 / 6,8 / 7,4
- 5a. faience / geel baksel
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c. buitenrand 28 grote plooien / binnenrand 28 kleine plooien / verspringend
- 7.
8. Italië
9. Clevis en Thijsen 1989

52

1. ZU-ST 1544 - 39
2. i-plo-1
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 28,5 / 7,5 / 10,5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6c.
- 6c. buitenrand 23 grote plooien / binnenrand 23 kleine plooien /
verspringend
7. dubbele plooischotel
8. Italië
9. Clevis en Thijssen 1989

schaal 1:4

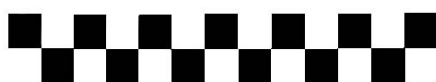
53

1. ZU-ST 1544 - 36
2. i-plo-2
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 29 / 7 / 8,5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c. acht brede plooien
7. plooischotel
8. Italië
9. Bartels 1999

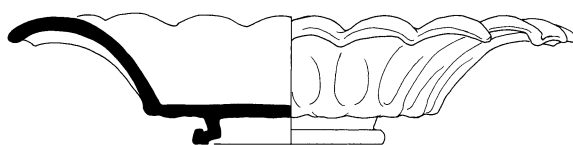
54

1. ZU-ST 1544 - 37
2. i-plo-2
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 30,2 / 6,8 / 8,2
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6.
- 6c. twaalf brede plooiën
7. plooischotel
8. Italië
9. Bartels 1999

55

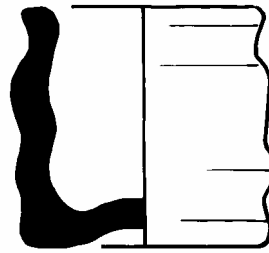
1. ZU-ST 1544 - 38
2. i-plo-4
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 29,6 / 5,1 / 10,2
- 5a. faience, gelig baksel
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standring
- 6b.
- 6c. zestien middelgrote plooien
7. plooischotel
8. Italië
- 9.

schaal 1:4

56

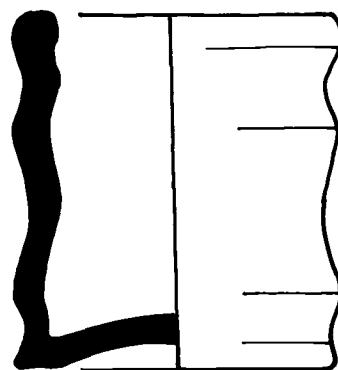
1. ZU-ST 1544 - 40
2. i-plo-4
3. 1650-1725 (1650-1657)
4. 29,2 / 7 / 10,9
- 5a. faience, rossig baksel
- 5b. tinglazuur
- 5c. geheel wit
- 6a. standvoet
- 6b.
- 6c. 20 middelgrote plooien
7. plooischotel
8. Italië
- 9.

schaal 1:1

57

1. ZU-ST 1544 10
2. f-zal-3
3. 1600-1725 (1650-1657)
4. 3,2 / 3,1
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5c.
- 6a. standvoet
- 6b.
- 6c.
7. zalfpot
8. Delft
9. Clevis en Smit 1990

schaal 1:1

58

1. ZU-ST 1544 - 11
2. f-zal-3
3. 1600 –1725 (1650-1657)
4. 4,3 / 5
- 5a. faience
- 5b. tinglazuur
- 5 .
- 6a. standvoet
- 6b.
- 6c.
7. zalfpot
8. Delft
9. Clevis en Smit 1990

6. Literatuurlijst.

Bartels, M. en anderen, 1999. *Steden in scherven; Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Zwolle/Amersfoort (2 dln.).

Bitter P., 1995: *Geworteld in de bodem*, Alkmaar (Rapporten over de Alkmaarse Monumentenzorg en Archeologie 1).

Bitter, P., e.a. 1997: *Wonen op Niveau; archeologisch, bouwhistorisch en historisch onderzoek van twee percelen aan de Langestraat*, Alkmaar (Rapporten over de Alkmaarse Monumentenzorg en Archeologie 5 en 5A).

Carmiggelt, A., en M.M.A. van Veen, 1995: *Laat- en postmiddeleeuws afval afkomstig uit zes vondstcomplexen te Den Haag*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 2).

Clevis, H., en J. Kottman, 1989: *Weggegooid en teruggevonden; aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750*, Kampen.

Clevis, H., en J.R.A.M. Thijssen, 1989: Kessel, huisvuil uit een kasteel, *Mededelingenblad Nederlandse Vereniging van Vrienden van de Ceramiek* 136, nr. 4, p. 3-48.

Clevis, H., en M. Smit, 1990: *Verscholen in vuil; archeologische vondsten uit Kampen 1375-1925*, Kampen.

Clevis, H. (red.), 2001: *Zwolle ondergronds. Zeven blikvangers van archeologische vondsten in Zwolle*, Zwolle.

Jacobs, E., 1995: *Archeologisch onderzoek op een binnenterrein achter de percelen Burgwal 95-99 te Haarlem*, Haarlems Bodemonderzoek 28, p. 3-25.

Jacobs, E., en M.M.A. van Veen, 1996: *Van kerk tot rekenwerk; Laat- en postmiddeleeuwse vondstcomplexen aan het Lange Voorhout*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 3).

Jacobs, E., 1996: *De Rode Gravin. Archeologisch onderzoek op het terrein tussen Gravinnensteeg en de Gedempte Oude Gracht te Haarlem*, Haarlems Bodemonderzoek 29, p. 3-27.

Karras, M., 2000. Die Fürstbischöfliche Fayence-Manufaktur in Ahaus. In: *Töpfer, Kramer, pottenbakkers*, 69-78. Ahaus.

Kleij, P., 1996: *Oosterhouts aardewerk*, in: H. Clevis (red.), *Assembled Articles 2*, Zwolle, p. 101-128.

Ostkamp, S., 2003: *Een boedel op de schop. 16de-eeuwse vondsten uit een Oldenzaalse waterput, Overijssels erfgoed. Archeologische en bouwhistorische kroniek 2002*, Zwolle, 71-112.

Ostkamp, S., *Een beerput te Lisse*, *Assembled Articles*, in voorbereiding.

Ostkamp, S., *Woerden*, *Assembled Articles 3*, in voorbereiding

Ostkamp, S., *Vondsten porcelijne fles beerput*, *Assembled Articles 3*, in voorbereiding.

Afbeeldingverantwoording.

Alle afbeeldingen zijn vervaardigd door Gemeente Zutphen SR/BMA/Archeologie.

Colofon.

Dit is een uitgave van de gemeente Zutphen, Sector Ruimte, afdeling BMA/Archeologie
Harenbergweg 1, 7204 KZ Zutphen. archeologie@zutphen.nl

Auteurs: Michel Groothedde en Allard van Helbergen

Redactie: Michel Groothedde

Tekeningen: Allard van Helbergen, Joyce Onderstal, Jan van Oostveen

Foto's: Ronald Dingshoff

Vormgeving en lay-out: Dineke van Krimpen en Michel Groothedde

Titel: Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657). Archeologisch onderzoek naar en analyse
van de keramische inhoud van een beerput, behorende tot het huishouden van Herman Otto
van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum.

Zutphense Archeologische Publicaties 21

85 pagina's, 66 afbeeldingen

Trefwoorden: Zutphen, Archeologie, Keramiek

Copyright: Gemeente Zutphen 2006

Alles uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. welke
vorm van publicatie dan ook, maar uitsluitend met voorafgaande toestemming van de
uitgever.

NUR: 682

ISBN-13: 978 90 77587 34 8

Zutphense Archeologische Publicaties

Reeds verschenen in de ZAP-reeks:

Alle uitgaves in de ZAP-reeks zijn te verkrijgen op cd-rom,
daar waar een gedrukt exemplaar verkrijgbaar is wordt dit apart vermeld (prijzen verschillen per uitgave).

ZAP 1

Thomas Spitzers 1998. **‘Heerlijke’ maaltijdresten**. Faunaresten uit de 17de-eeuwse beerput van de Hof van Heeckeren te Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 2

Thomas Spitzers & Bob Beerenhout 1998. **Van ‘s Heren Dis**. Archeologisch botmateriaal uit een 10^e-eeuwse afvalkuil in Huize van de Kastele in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 3

Gerre van der Kleij 2003. **Prehistorische grafvelden en tumuli rondom Zutphen**. (verkrijgbaar in print)

ZAP 4

Anja Reimer 2003. **Middeleeuwse houtwal , kenmerk voor Leesten Oost**. (verkrijgbaar in print)

ZAP 5

Jan Bosch 2004. **Het verleden in de toekomst**. De consequenties voor het Zutphens archeologisch beleid na de invoering van het Verdrag van Valletta (Malta). (verkrijgbaar in print)

ZAP 6

Jan van Oostveen 2003. **Kleipijpen uit Zutphen**.

ZAP 7

Michel Groothedde en Michel Hulst 2003. **Afval op Stand**. Keramiek en glas uit twee adellijke beerkuilen uit de late Middeleeuwen.

ZAP 8

Marieke de Jongh, Michel Groothedde en Achim Schreurs 2003. **De gebrandschilderd-glasvondst van Zutphen**.

ZAP 9

Michel Groothedde en Harold E. Henkes 2003. **Zutphens glas zonder glans**. Glascomplexen uit archeologisch onderzoek in de binnenstad van Zutphen.

ZAP 10

Arjan den Braven, Janneke Zuiderwyk en Bert Fermin 2004. **De diepte in**. Een kelderopgraving in de IJlandpanden, Houtmarkt 67-71 te Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 11

Bert Fermin en Michel Groothedde 2005. **Laan naar Eme 2004** (LnE 101). Bewoningssporen uit de Late Bronstijd op de middeleeuwse enk Ovesthamme. (verkrijgbaar in print)

ZAP 12

Michel Groothedde 2005. **Grachten, wallen en Berkelwater in de fietsenkelder**. Verslag van de archeologische waarnemingen en documentatie in de bouwput van de ondergrondse fietsenkelder onder het Stationsplein. (verkrijgbaar in print)

ZAP 13

Erica Rompelman 2005. **Zutphen – Houtmarkt 67-69-71. Dierlijk en menselijk botmateriaal uit de Karolingische gracht**. (verkrijgbaar in print)

ZAP 14

Michel Groothedde 2005. **Verhalen uit de drek**. Drie bijzondere vondsten uit de binnengracht aan de Martinetsingel. (verkrijgbaar in print)

ZAP 15

Bert Fermin en Michel Groothedde 2005: **Onder de wortels van de Kaardebol**. Prehistorische meanders van de Schouwlaak in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 16

Bert Fermin 2005. **Spiekers bie laag water zeuk'n**. Archeologisch onderzoek naar de bewoningsgeschiedenis rond het huis 'De Revelhorst'. (verkrijgbaar in print)

ZAP 17

Michel Groothedde, Bert Fermin & Jeroen Krijnen 2005: **'Haickfortz huesinge war de armen in wonen'**. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek naar Hackforts Armenhuisjes. (verkrijgbaar in print)

ZAP 18

Bert Fermin en Michel Groothedde 2005. **Het verleden van Warnsveld verkend**. Archeologische waarnemingen bij de cunetbegeleiding rond de Bonendaal en het proefsleuvenonderzoek bij Den Bouw (Abersonplein 9) in 2004-2005 te Warnsveld. (verkrijgbaar in print)

ZAP 19

Bert Fermin en Michel Groothedde 2005. **De naakte violist die naast zijn schoenen liep**. Beukerstraat 64 -archeologisch onderzoek in een huis op de gracht. (verkrijgbaar in print)

ZAP 20

Michel Groothedde en Dineke van Krimpen 2005. **De middeleeuwen op straat. 1** Rioolvervangingsbegeleiding van de Spitaalstraat in Zutphen, 2003. (verkrijgbaar in print)

ZAP 21

Allard van Helbergen en Michel Groothedde 2006. **Uit de keuken van Herman Otto (1650-1657)**. Archeologisch onderzoek naar en analyse van de keramische inhoud van een beerput behorende tot het huishouden van Herman Otto van Bronckhorst, graaf Van Limburg Stirum.

ZAP 22

Bert Fermin en Michel Groothedde 2006. **De Zutphense ringwalburg van de 9^e tot de vroege 14^e eeuw**. Nieuwe gegevens en inzichten uit archeologisch onderzoek en boringen op de Zutphense markten. (verkrijgbaar in print)

ZAP 23

Bert Fermin en Michel Groothedde 2006: **Het diftarproject in Zutphen**. 25 verhalen uit de middeleeuwse stad. (verkrijgbaar in print)

ZAP 24

Bert Fermin, Michel Groothedde en Dineke van Krimpen 2006: **De middeleeuwen op straat (2)** Laat-middeleeuwse straatdekken in de Oude Wand in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 25

Bert Fermin en Michel Groothedde 2006: **Chamaven op de Nieuwstad**. Een Frankisch erf en de overgang van hout- naar baksteenbouw in de late middeleeuwen aan de Isendoornstraat in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 26

Bert Fermin en Michel Groothedde 2006: **Tussen de Schullentoren en de Kruittoren** Archeologisch onderzoek bij de westelijke stadsmuur van de Nieuwstad tijdens de herinrichting van het Stationsplein te Zutphen in 2006. (verkrijgbaar in print)

ZAP 27

Michel Groothedde en Bert Fermin 2007: **Verdwenen huizen, tufstenen torens en houten straten rond de Apenstert**. Riooltracébegeleiding Rozengracht – Broederenkerkhof – Kreyneckstraat. (verkrijgbaar in print)

ZAP 28

Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **Een zeshonderd jaar oud geheim in de Vaaltstraat**. Archeologisch onderzoek in het huis en de beerput van Vaaltstraat 4 in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 29

Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **Een laat-middeleeuwse kamponginning aan de Bieshorstlaan**. Rapportage van het proefsleuvenonderzoek op het terrein van een nieuw landgoed. (verkrijgbaar in print)

ZAP 30

Bert Fermin 2007: **Een rondje om de Warnsveldse kerk**. Archeologisch proefsleuvenonderzoek op het Kerkplein te Warnsveld. (verkrijgbaar in print)

ZAP 31

Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **De Buiten Laarpoort**. Archeologisch onderzoek aan de Buiten Laarpoort en de 16^e-eeuwse vestingwal aan de Berkelsingel in Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 32

Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **Grachten en panden aan de Zaadmarkt**. Archeologisch onderzoek in het Grand Hotel du Soleil, Zaadmarkt 91 te Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 33

Birgit Berk 2007: **Hongerende hoge heren**. Onderzoek naar 18^e- en begin 19^e-eeuwse begravingen uit de Nieuwstadskerk te Zutphen.

ZAP 34

Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **De Lunetten van Coehoorn**. Een proefsleuf door een geslecht lunet in de Linie van Coehoorn, Coehoornsingel 3 te Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 35

Arjan den Braven, Bert Fermin en Michel Groothedde 2007: **Van achtertuin tot achterbuurt**. De resultaten van het Definitief Archeologisch onderzoek van het project Wanne – Lievenheersteeg 2007. (verkrijgbaar in print)

ZAP 36

Erica Rompelman 2007: **Dierlijk en menselijk botmateriaal uit de opgravingen “s-Gravenhof ’99 en Zutphen-Stadhuis**. Vondsten uit het roerige laatste kwart van de 9^e eeuw: Stadsafval of vikingaanval?

ZAP 37

Michel Groothedde 2007: **De Franken in Leesten**. Rapportage van de opgraving in de bouwput van Leestenseweg 18 te Zutphen. (verkrijgbaar in print)

ZAP 38

Michel Groothedde 2008: **Vijf eeuwen afval**. Zutphen-Stadhuis, keramiek en glas uit beerput 7. (verkrijgbaar in print)